

UiO • **Det juridiske fakultet**

Straffeloven § 232

Skjerpene omstendigheter ved legemsbeskadigelse

Kandidatnummer: 653

Leveringsfrist: 25.04.14

Antall ord: 17.786

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING	1
1.1	Oppgavens problemstilling	1
1.2	Noen definisjoner	2
1.2.1	Legemsbeskadigelse.....	2
1.2.2	Skjerpene omstendigheter	3
1.3	Avgrensning	4
1.4	Fremstillingen videre.....	5
2	SKJERPENDE OMSTENDIGHETER VED LEGEMSBESKADIGELSE	5
2.1	Generelt	5
2.2	Skjerpene omstendigheter som ofte forekommer i praksis	12
2.2.1	Legemsbeskadigelser utført ved kniv eller annet særlig farlig redskap.....	12
2.2.2	Legemsbeskadigelser begått mot en forsvarsløs person	20
2.2.3	Legemsbeskadigelser som er skjedd uprovosert.....	24
2.2.4	Legemsbeskadigelser som er begått av flere i fellesskap	30
2.3	Øvrige skjerpene omstendigheter.....	35
2.3.1	Legemsbeskadigelser utført på en særlig smertefull måte.....	35
2.3.2	Legemsbeskadigelser utført ved hjelp av gift eller andre stoffer.....	35
2.3.3	Legemsbeskadigelser som er motivert av fornærmedes hudfarge, nasjonale eller etniske opprinnelse, religion, livssyn, homofile orientering eller nedsatte funksjonsevne	36
2.3.4	Legemsbeskadigelser som har karakter av mishandling.....	37
2.3.5	Legemsbeskadigelser som er utført under andre særdeles skjerpene omstendigheter.....	38
3	KONKLUSJON	43
4	LITTERATURLISTE	48
4.1	Lover	48
4.2	Rettspraksis	48
4.3	Forarbeider	49

4.4	Litteratur.....	49
4.5	Juridisk teori.....	50

1 Innledning

1.1 Oppgavens problemstilling

Denne oppgaven skal drøfte hvordan de ulike skjerpene omstendighetene som er oppstilt i straffeloven av 1902¹ § 232 påvirker straffeutmålingspraksis. Oppgaven skal drøfte noen av de vanligste skjerpene omstendighetene ved legemsbeskadigelse og grov legemsbeskadigelse etter straffeloven §§ 229 og 231, og sammenligne disse med de skjerpene omstendighetene som er tatt inn i straffeloven av 2005². Det er oppstilt en liste over generelle skjerpene omstendigheter i strl. 2005 § 77. Denne loven er enda ikke trådt i kraft. Grunnen til at jeg allikevel velger å drøfte denne paragrafen i sammenheng med nåværende lov og relevant rettspraksis er fordi den i all hovedsak kodifiserer gjeldende rett³, og fordi den gjeldende straffeloven av 1902 ikke inneholder en lignende oversikt over hvilke forhold som skal anses som en skjerpene omstendighet ved generell straffeutmåling⁴. I tillegg har den nye straffeloven i dens § 274 om grov kroppsskade inntatt noen skjerpene omstendigheter som skal vektlegges ved vurderingen av om en kroppsskade er grov eller ikke. De fleste av disse bestemmelsene er videreføring av gjeldende rett⁵. Fremstillingen er altså ikke begrenset kun til strl. § 232, men disse skjerpene omstendighetene vil være utgangspunktet for drøftelsene.

Oppgaven skal gå systematisk igjennom de aktuelle skjerpene omstendighetene i strl. § 232 og drøfte disse i forhold til legemsbeskadigelse med eksempler fra rettspraksis. Rettspraksis vil selvsagt dreie seg om straffeloven fra 1902. Jeg vil også se på hvordan skjerpene omstendigheter påvirker straffeutmålingen.

Skjerpene omstendigheter ved legemsbeskadigelse er noe som dessverre forekommer ofte i praksis, og det finnes derfor mye rettspraksis på dette området. Oppgaven vil fokusere på de vanligste skjerpene omstendighetene som fører til at straffen for en voldshandling øker. Oppgaven vil hovedsakelig være en analyse av relevant rettspraksis gjennom en tiårsperiode, fra 2004 og fram til i dag, da jeg så det hensiktsmessig å se på en begrenset tidsperiode.

---

¹ LOV-1902-05-22-10.

² LOV-2005-05-20-28.

³ Ot.prp.nr. 8 (2007-2008) s. 268 andre spalte.

⁴ Ibid s. 32 første spalte.

⁵ Ot.prp.nr. 22 (2008-2009) s. 428 andre spalte.

Det var nødvendig å foreta en slik avgrensning av rettspraksis for ikke å gå utover rammene av en masteroppgave.

Strafferammen for legemsbeskadigelse er etter strl. § 229 inntil fire, seks eller ti år avhengig av følgen(e) av skaden(e). Strafferammen for grov legemsbeskadigelse etter strl. § 231 er fengsel i minst tre år og opp til 15 år, eller 20 år der strl. §§ 60a, 61 eller 62 kommer til anvendelse, jfr. strl. § 17. Gjerningspersonen kan straffes med fengsel i inntil 21 år dersom legemsbeskadigelsen har hatt døden til følge og vedkommende har handlet med overlegg. I tillegg kan straffen forhøyes med inntil tre års fengsel, både betinget og ubetinget⁶, der skjerpende omstendigheter har inntrådt etter strl. § 232. Strl. § 231 er i likhet med § 229 ”et straffebud som setter straff for voldshandlinger av til dels ulik grad av straffverdighet”⁷. I de tilfeller skjerpende omstendigheter er til stede kan strl. § 232 også heve straffen slik at den blir høyere enn den originale maksimumsstraffen. Det er ikke dermed sagt at dette skjer i ethvert tilfelle strl. § 232 har innvirkning på straffeutmålingen.

1.2 Noen definisjoner

1.2.1 Legemsbeskadigelse

En legemsbeskadigelse er etter strl. § 229 skade (eller skader) på legeme eller helbred, altså helse, eller å hensette noen i avmakt, bevisstløshet, eller annen lignende tilstand. Å hensette noen i avmakt vil si at de er ute av stand til å mobilisere styrke. I strl. 2005 § 273 er legemsbeskadigelse erstattet med ordet ”kroppsskade” som er mer selvforklarende etter dagens språkbruk. Den nye loven viderefører bestemmelsen fra straffeloven av 1902 og det er ikke tilsiktet noen realitetsendring selv om den nye loven har en endret formulering⁸. En legemsbeskadigelse, eller kroppsskade, er mer alvorlig enn en legemsfornærmelse, eller kroppskrenkelse som det heter i den nye straffeloven § 271. Grensen mellom legemsfornærmelse og legemsbeskadigelse må trekkes skjønnsmessig, og det er flere momenter som må vurderes. For at en skade skal kunne karakteriseres som en legemsbeskadigelse må den ha et visst omfang, ha en viss varighet og eventuelt være av en viss art. I de tilfeller der en skade er av varig karakter kreves det ikke så mye hva gjelder skadens omfang⁹. Det må foretas en totalvurdering

---

⁶ J. Andenæs (2008) s. 98.

⁷ Prop. 97 L (2009-2010) s. 36 andre spalte.

⁸ Ot.prp.nr. 22 (2008-2009) s. 429 første spalte.

⁹ J. Andenæs (2008) s. 84

av skaden(e). Skaden må som regel være et sted på kroppen den vanskelig kan tildekkes for å bli subsumert under strl. § 229. Et kutt i ansiktet som trenger å bli sydd, og dermed mest sannsynlig vil etterlate seg et arr, vil være mer alvorlig enn et kutt på beinet. En bruddskade vil som regel bli å betegne som en legemsbeskadigelse, uansett hvor den er lokalisert. Også i de tilfeller en tann eller tenner blir slått ut kan dette regnes som en legemsbeskadigelse¹⁰. Ting som blåveis, hevelser, kortvarige smerter og lignende vil ikke bli ansett som en legemsbeskadigelse, men heller en legemsfornærmelse¹¹ fordi disse skadene er såpass forbigående. Det er skadefølgen(e) som avgjør hvilket alternativ i strl. § 229 en legemsbeskadigelse subsumeres under. Av og til er det en skjerpende omstendighet som fører til at legemsbeskadigelsen går over i et strengere straffalternativ, men det er ikke et vilkår at det er skjerpende omstendigheter til stede. Det er kun en konkret vurdering av skaden(e) som avgjør.

1.2.2 Skjerpende omstendigheter

Skjerpende omstendigheter er ett eller flere forhold som kan føre til at straffen for legemsbeskadigelse forhøyes over normalnivået for en lignende handling. Om det bør foretas en straffskjerpelse på grunn av skjerpende omstendigheter må drøftes konkret i den individuelle sak. En skjerpende omstendighet kan øke straffen innenfor de forskjellige straffalternativene i strl. § 229. For eksempel kan en skjerpende omstendighet ved legemsbeskadigelse etter strl. § 229 første alternativ øke straffen fra fengsel i ett til tre år. Det er opplistet noen konkrete skjerpende omstendigheter i strl. § 232. Disse gjelder kun for legemsfornærmelse, legemsbeskadigelse og grov legemsbeskadigelse, mens de generelle skjerpende omstendighetene i den nye straffeloven gjelder for alle forbrytelser. Listen over skjerpende omstendigheter som er oppstilt i strl. 2005 § 77 er ikke uttømmende¹². Det finnes også noen skjerpende omstendigheter strl. 2005 § 274 om grov kroppsskade. Ved vurderingen om en kroppsskade er grov skal man blant annet se hen til disse momentene. De fleste av disse er videreføring av gjeldende rett, mens noen har fått et mer presist innhold enn etter dagens formulering¹³.

---

¹⁰ J. Andenæs (2008) s. 84-85

¹¹ Ot.prp.nr. 22 (2008-2009) s. 179 første spalte.

¹² Ot.prp.nr. 8 (2007-2008) s. 268 andre spalte.

¹³ Ot.prp.nr. 22 (2008-2009) s. 428 første og andre spalte.

1.3 Avgrensning

Oppgaven skal i hovedsak drøfte de ulike skjerpene omstendighetene i strl. § 232. Jeg vil ikke vurdere de ulike straffalternativene i strl. § 229 konkret eller hvilke vilkår som må være oppfylt for at en legemsbeskadigelse kan subsumeres under de ulike alternativene. Innenfor rammen av en masteroppgave vil dette bli for mye stoff å skrive om og oppgaven ville da bli for generell. Jeg skal konsentrere meg om de skjerpene omstendighetene ved legemsbeskadigelse og hvordan disse påvirker straffeutmålingen. De omstendighetene jeg har plassert under punkt 2.2 om momenter som forekommer hyppigere er de jeg har sett ofte forekommer i rettspraksis. Fordi oppgaven skal drøfte skjerpene omstendigheter ved legemsbeskadigelse vil de generelle bestemmelsene om skjerpene omstendigheter i strl. §§ 60a, 61 og 62 ikke bli vurdert fullt ut. Disse bestemmelsene vil kun bli nevnt der de har blitt anvendt i rettspraksis eller der de har relevans i forhold til oppgaven for øvrig, men det vil ikke bli en særskilt vurdering av disse omstendighetene. Vilkårene for disse bestemmelsene vil heller ikke bli drøftet.

Denne oppgaven skal kun omtale de vanligste skjerpene omstendighetene som gjelder ved legemsbeskadigelse, ingen andre forbrytelser. Grunnen til at denne avgrensningen er foretatt er fordi jeg da får muligheten til å gå mer i detalj rundt bestemmelsene og gi en mer nyansert framstilling. Oppgaven ville blitt for stor og for generell dersom jeg skulle skrevet om skjerpene omstendigheter ved alle typer forbrytelser. Grov legemsbeskadigelse vil bli omtalt der dette er skjedd under skjerpene omstendigheter. I tillegg vil den nye straffelovens bestemmelser om kroppsskade og grov kroppsskade under skjerpene omstendigheter bli omtalt i sammenheng med de någjeldende bestemmelsene om legemsbeskadigelse og grov legemsbeskadigelse. Fordi de skjerpene omstendighetene i straffeloven av 2005 ikke er blitt vurdert i rettspraksis i like stor grad som de skjerpene omstendighetene i någjeldende straffelov vil drøftelsene av disse hovedsakelig dreie seg om forarbeider og juridisk litteratur. Egne vurderinger av i hvilke tilfeller disse kunne blitt anvendt vil også bli drøftet.

Da jeg kun skal konsentrere meg om Høyesteretts rettspraksis kan hyppigheten av enkelte momenter avvike fra underinstansene. Det er ikke uvanlig at saker om legemsbeskadigelse under skjerpene omstendigheter kommer inn for tingretten, men ikke alle blir anket til lagmannsretten, og enda færre blir anket helt til Høyesterett. Altså kan det være andre skjerpene omstendigheter som forekommer i de lavere instansene i tillegg til de jeg behandler i oppgaven.

1.4 Fremstillingen videre

Jeg vil drøfte de skjerpene omstendighetene ved legemsbeskadigelse som ofte forekommer i praksis med eksempler fra rettspraksis. Relevante forarbeider og juridisk litteratur til straffeloven av 1902 og straffeloven av 2005 vil bli trukket fram, inkludert lovkommentarer der disse tilbyr ny informasjon. Jeg vil se på hvilke omstendigheter som ofte forekommer i rettspraksis, og sammenligne disse med strl. 2005 §§ 77 og 274, og vise hvordan rettspraksis anvender skjerpene omstendigheter i sin straffeutmåling.

Jeg har valgt å dele inn hoveddelen av oppgaven etter de ulike straffeskjerpene momentene som er oppstilt i strl. § 232, og jeg vil da drøfte de hyppigst forekommende momentene hver for seg med eksempler fra rettspraksis, i tillegg til forarbeider og juridisk litteratur inkludert lovkommentarer. Da det ofte forekommer flere skjerpene omstendigheter i samme dom har jeg valgt å fokusere enten på momentet som blir tillagt større vekt ved inndelingen av rettspraksis. Noen dommer fremstiller en skjerpene omstendighet klarere enn andre, og dette har også hatt betydning for plasseringen av dommen.

Jeg vil også drøfte de øvrige momentene som ikke forekommer så ofte i praksis, men som allikevel er nevnt i strl. § 232. Også her vil lovforarbeider og juridisk litteratur bli trukket inn i drøftelsene. Grunnen til at jeg deler opp hoveddelen av oppgaven etter de ulike skjerpene omstendighetene i strl. § 232 er fordi det da vil bli en mer helhetlig og oversiktlig drøftelse av momentene og hvordan disse påvirker straffeutmålingen i praksis, og jeg vil kunne gå i dybden av hvert enkelt moment. Det er nødvendig å dele opp momentene etter de som hyppigst forekommer i Høyesteretts rettspraksis og de øvrige momentene, da de som forekommer hyppig fortjener en særbehandling nettopp fordi de forekommer ofte. Noen av momentene i strl. § 232 er også mer alvorlig enn andre. Jeg vil imidlertid også komme inn på de andre momentene i strl. § 232.

2 Skjerpene omstendigheter ved legemsbeskadigelse

2.1 Generelt

Bestemmelsene om legemsbeskadigelse er nedfelt i strl. § 229 om legemsbeskadigelse og § 231 om grov legemsbeskadigelse. Strl. § 229 andre og tredje alternativ er begge straffeskjerp-

ende følger¹⁴. Det beror på en konkret vurdering av skaden(e) hvilket alternativ en voldshandling blir subsumert under. Det er en flytende grense mellom legemsfornærmelse og legemsbeskadigelse. Skadebegrepet tolkes ofte innskrenkende i praksis. Derfor er ikke ”enhver forstyrrelse av legemets anatomiske eller fysiologiske tilstand”¹⁵ regnet som en skade på legemet i lovens forstand. Det må foretas en helhetsvurdering av skaden(e) den fornærmede er blitt påført. Flere småskader som isolert sett ikke vil være å regne som en legemsbeskadigelse kan subsumeres under strl. § 229 dersom skadene samlet sett oppfyller kriteriene som karakteriserer en legemsbeskadigelse¹⁶. Det avgjørende er om skadene etter en helhetsvurdering er å anse som en legemsbeskadigelse i lovens forstand.

Hva gjelder grov legemsbeskadigelse etter strl. § 231 kan skjerpene omstendigheter også her føre til forhøyet straff, jfr. strl. § 232 første punktum. Skaden må være betydelig etter strl. § 9 for at en voldshandling skal kunne subsumeres under denne paragrafen. Oppregningen i strl. § 9 om hva som konstituerer en betydelig skade er å regne som uttømmende¹⁷. For at en handling skal subsumeres under strl. § 231 må altså skaden være betydelig, men dette er også det eneste vilkåret. Det kan være skjerpene omstendigheter til stede selv om skaden ikke er ”betydelig” i lovens forstand, men legemsbeskadigelsen vil da bli subsumert under en av alternativene i strl. § 229.

Det er flere forhold som kan føre til at straffen for legemsbeskadigelse kan økes. Disse forhold blir generelt betegnet som skjerpene omstendigheter. Straffen kan økes innenfor strafferammen i de enkelte straffalternativene i strl. § 229, eller den kan økes utenfor rammen. I dagens straffelov er det noen retningslinjer i § 232 om hva en skal ta hensyn til i skjerpene retning ved straffeutmåling, men denne bestemmelsen gjelder kun ved legemsfornærmelse, jfr. strl. § 228, legemsbeskadigelse, jfr. strl. § 229 og grov legemsbeskadigelse, jfr. strl. § 231. Denne bestemmelsen er altså ikke en generell retningslinje for straffeutmåling hva gjelder andre forbrytelser i motsetning til listen over skjerpene omstendigheter i straffeloven av 2005.

Fordi strl. § 232 kan øke straffen med inntil tre års fengsel kan bestemmelsen øke maksimumsstraffen i de ulike alternativene i strl. § 229 og i strl. § 231. Maksimumsstraffen

---

¹⁴ M. Matningsdal (2013) note 1912 til strl. 1902.

¹⁵ Ot.prp.nr. 22 (2008-2009) s. 179 andre spalte.

¹⁶ J. Andenæs (2008) s. 85.

¹⁷ Ot.prp.nr. 22 (2008-2009) s. 179 andre spalte.

på 21 års fengsel i strl. § 231 kan man ikke overstige. Hva gjelder strl. § 229 kan straffen forhøyes innenfor de ulike alternativene uten at handlingen faller inn under et strengere alternativ. Det er vilkårene i alternativene som avgjør hvilket alternativ en handling skal subsumeres under. Er vilkårene for andre alternativ i strl. § 229 oppfylt kan strl. § 232 øke straffen til over maksimumsstraffen som er seks år uten at dette fører til at handlingen går over i tredje alternativ der maksimumsstraffen er 10 år.

Det finnes ingen konkret liste over hva som er en generell skjerpende omstendighet i den gjeldende straffeloven av 1902, men i den nye straffeloven av 2005, som enda ikke er trådt i kraft, finner man en liste over de vanligste skjerpende omstendigheter i dens § 77. Denne listen er ikke uttømmende, jfr. bestemmelsens ordlyd. De ulike skjerpende momentene i strl. § 232 og strl. 2005 §§ 77 og 274 kan virke i skjerpende retning alene eller sammen, men hvert forhold må vurderes konkret.

Det kongelige justis- og politidepartement (heretter departementet) ville ha en økning av både strafferammer og normalnivå innenfor alle straffalternativene i strl. § 229. Vold anses for å være ”et markant samfunnsproblem”¹⁸ og utviklingen har de siste årene ”gått i retning av stadig råere og mer brutal vold”¹⁹. På grunn av denne negative utviklingen ville Stortinget i 2009 heve straffenivået for blant annet grov vold, både hva gjaldt minstestraft og maksimumsstraff.²⁰ I utgangspunktet ville Stortinget at skjerpingen i strafferammene skulle anvendes straks og at domstolene skulle ta utgangspunkt i den nye straffeloven av 2005 ved straffutmåling da denne hadde høyere strafferammer enn straffeloven av 1902. Høyesterett sa imidlertid i Rt. 2009 s. 1412 og Rt. 2009 s. 1423²¹ at dette ikke kunne la seg gjøre med hensyn til Grunnloven²² § 97 og EMK²³ art. 7, og deres bestemmelser om at lover ikke kan ha tilbakevirkende kraft og at ingen må dømmes uten etter lov.²⁴ Straffeloven av 2005 må først settes i kraft før strafferammene i loven kan brukes ved straffutmåling i domstolene²⁵. Løsningen ble

---

¹⁸ Prop. 97 L (2009-2010) s. 29 første spalte.

¹⁹ Ibid.

²⁰ Ibid s. 6 første og andre spalte.

²¹ Se punkt 2.2.1.

²² LOV-1814-05-17.

²³ LOV-1999-05-21-30.

²⁴ Prop. 97 L (2009-2010) s. 9 første spalte.

²⁵ Ibid s. 5 første og andre spalte.

en heving av strafferammene i den gjeldende straffeloven av 1902 gjennom lovendring 25. juni 2010²⁶.

Forslagene i proposisjonen knyttet ”seg dels til høyere maksimumsstraffer, og dels til høyere minstestStraffer”²⁷, men normalstraffnivået var etter departementets mening også for lav²⁸. Denne proposisjonen går lengre enn mange andre forarbeider da den foreslår konkret straffeutmåling for flere av lovens bestemmelser. De fleste andre forarbeider er mer generelle i sine forslag hva gjelder straffeutmåling og gir sjelden konkrete anvisninger. Departementet presiserte allikevel at ”[s]traffastsettelsen vil som før bero på en konkret vurdering”²⁹ hvor alle omstendighetene i saken skal vurderes. Forslagene var ikke ”ment å rokke ved straffutmålingens dynamiske og utviklende karakter”³⁰. Domstolene står med andre ord fortsatt fritt til å dømme etter skjønn i den konkrete sak, men domstolene må selvsagt sette straffen innenfor strafferammene i bestemmelsene som anvendes i den konkrete sak.

I forslaget viser departementet til datidens straffenivå. Strl. § 229 er en sammensatt bestemmelse med ulike straffalternativer og strafferammer. Det kan ofte være vanskelig å vite hvor grensene mellom de ulike straffalternativene skal gå. Det kan i tillegg være en flytende grense ned mot strl. § 228 om legemsfornærmelse og opp til strl. § 231 om grov legemsbeskadigelse. En helhetsvurdering av skadefølgene avgjør hvor grensen skal trekkes. Rettspraksis kan også gi en hjelpende hånd i å fastsette innenfor hvilken bestemmelse en voldshandling skal subsumeres³¹.

For strl. § 229 første alternativ var maksimumsstraffen før lovendringen fengsel i inntil tre år. Departementet så på flere dommer fra Høyesterett og konkluderte med at normalnivået for lovbrudd som ble subsumert under strl. § 229 første alternativ var fengsel mellom 30 og 120 dager³². Normalnivået for lovbrudd etter andre alternativ var mer usikkert, men gjennom å se på rettspraksis kom departementet frem til at fengsel mellom 36 og 120 dager ble benyttet for slike lovbrudd³³. Etter strl. § 229 tredje alternativ lå normalnivået på et sted mel-

---

²⁶ Lov av 25. juni 2010 nr 46.

²⁷ Prop. 97 L (2009-2010) s. 5 andre spalte.

²⁸ Ibid s. 5 første spalte.

²⁹ Ibid s. 29 andre spalte.

³⁰ Ibid.

³¹ Ibid s. 34 første spalte.

³² Ibid s. 34-35.

³³ Ibid s. 35 første spalte.

lom tre og et halvt og seks års fengsel. Det var få dommer fra Høyesterett som omhandlet denne bestemmelsen, derfor var det ikke fastsatt et like fast normalnivå som etter første alternativ³⁴.

Forarbeidene til strl. § 232 stammer blant annet fra 1989 og 2013³⁵. I forarbeidene til strl. § 232 nevner departementet blant annet at det er ønskelig med strengere straff for handlinger som subsumeres under denne bestemmelsen for å markere at slike lovbrudd er mer straffverdige³⁶. Departementet skriver at "[u]tkastet er begrunnet i behovet for å markere en høyere straffverdighet for de alvorligere formene for legemsfornærmelse og legemsbeskadigelse"³⁷. Departementet fremsatte forslag om at straffen, i de tilfeller særdeles skjerpene omstendigheter forelå, skulle kunne økes med inntil tre år utover den øvre strafferamme som ellers gjaldt etter blant annet strl. § 229³⁸. For grov legemsbeskadigelse etter strl. § 231 la forslaget opp til at straffen kunne heves inntil 21 år³⁹ i ethvert tilfelle. For de lovbrudd som subsumeres under § 232 blir reaksjonen alltid fengsel, jfr. bestemmelsens ordlyd. Det skal mye til for at domstolene viker fra dette, for eksempel ved å ilegge andre reaksjoner som samfunnsstraff⁴⁰. Det er allikevel noen eksempler fra rettspraksis der samfunnsstraff har blitt anvendt på grunn av rehabiliteringshensyn⁴¹ eller lav alder⁴².

Strl. § 232 første punktum oppstiller tre konkrete skjerpene omstendigheter. I tillegg kan det legges vekt på "andre særdeles skjerpene omstendigheter". Ved vurderingen av om andre særdeles skjerpene omstendigheter foreligger skal det særlig legges vekt på de momentene som er oppstilt i tredje punktum. Alle momentene er omtalt nedenfor under punkt 2.2 og 2.3. Oppregningen av momenter i tredje punktum er ikke uttømmende, jfr. bruken av ordlyden "særlig legges vekt på". Andre momenter ved voldshandlingen kan også ha betydning i straffeskjerpene retning, domstolene må altså foreta en "totalvurdering av alle sider ved

---

³⁴ Prop. 97 L (2009-2010) s. 35-36.

³⁵ Ot.prp.nr. 79 (1988-1989) og Prop. 131 L (2012-2013).

³⁶ Ot.prp.nr. 79 (1988-1989) s. 13.

³⁷ Ibid s. 46.

³⁸ Ibid s. 13.

³⁹ Ibid s. 46.

⁴⁰ Rt. 2012 s. 1322 avsnitt 8 og 15.

⁴¹ Rt. 2006 s. 1447, se punkt 2.2.1.

⁴² Rt. 2004 s. 804, se punkt 2.2.3.

overtredelsen”⁴³. Handlingen er mer straffverdig der flere av momentene i bestemmelsen foreligger i samme sak og momentene vil normalt øke straffen over normalnivået⁴⁴.

I dag har ikke norsk rett noen alminnelige bestemmelser som sier noe om hvilke forhold det skal legges vekt på når en straff skal utmåles⁴⁵. ”Straffeutmålingen skjer i dag på bakgrunn av en straffutmålingstradisjon som i hovedsak har blitt til gjennom rettspraksis”⁴⁶ og da naturlig nok først og fremst gjennom Høyesteretts praksis. Ved utformingen av straffeloven 1902 ble det vurdert å videreføre de generelle bestemmelse om skjerpene og formildende omstendigheter fra Kriminalloven av 1842, men for å unngå å sette for klare regler for hva domstolene skulle legges vekt på ved straffeutmåling ble disse bestemmelsene utelatt⁴⁷. Senere ble det vurdert å endre straffeloven og med det igjen innta slike regler om skjerpene og formildende omstendigheter, men Stortingets justiskomiteé viste til at domstolene hadde utviklet slike regler gjennom rettspraksis og at det dermed ikke var behov for å lovfeste disse⁴⁸.

Ved utformingen av den nye straffeloven fant man det imidlertid hensiktsmessig å innta generelle bestemmelser om skjerpene og formildende omstendigheter⁴⁹. Det var flere momenter som talte for å innta disse bestemmelsene, blant annet at slike regler ville gjøre den nye straffeloven ”mer informativ og tilgjengelig for publikum”⁵⁰ og at norsk rett med slike bestemmelser ville harmonisere mer med annen nordisk rett⁵¹, som har hatt bestemmelser om skjerpene og formildende omstendigheter lenge⁵². Krav fra internasjonale overvåkningsorganer ble også vektlagt⁵³. Høyesterett bemerket, uten at de ville ta stilling til om de var for eller imot forslaget, at slike bestemmelser ikke ville føre til noen endring av Høyesteretts rolle ved straffeutmålingen ”dels fordi vekten av momentene må avgjøres i praksis, og dels fordi bestemmelsene ikke vil være til hinder for å legge vekt på andre straffeutmålingsmomenter”⁵⁴.

---

⁴³ Ot.prp.nr. 79 (1989-1988) s. 46.

⁴⁴ Ibid.

⁴⁵ Ot.prp.nr. 8 (2007-2008) s. 32 første spalte.

⁴⁶ Ibid s. 10 andre spalte.

⁴⁷ Ibid s. 33 andre spalte.

⁴⁸ Ibid s. 34 første spalte.

⁴⁹ Ibid s. 38 første spalte.

⁵⁰ Ibid s. 36 andre spalte.

⁵¹ Ibid s. 34 andre spalte.

⁵² Ibid s. 32 andre spalte.

⁵³ Ot.prp.nr. 90 (2003-2004) s. 155 andre spalte.

⁵⁴ Ot.prp.nr. 8 (2007-2008) s. 36 andre spalte.

Dette har også sammenheng med at bestemmelsene om skjerpende omstendigheter i den nye straffeloven er et produkt av Høyesteretts praksis.

De skjerpende omstendighetene som er oppstilt i lovens § 77 bokstav a til l skal tas i betraktning ved straffeutmålingen. Ved å ta inn slike bestemmelser ønsket departementet en straffelov som var ”mer informativ, brukervennlig og tilgjengelig”⁵⁵. I proposisjonen presiseres det at bestemmelsen om skjerpende omstendigheter kun har betydning innenfor den fastsatte strafferammen i en gitt bestemmelse⁵⁶. Det er i tillegg oppstilt noen skjerpende omstendigheter man skal vurdere ved grov kroppsskade i strl. 2005 § 274. I motsetning strl. 1902 § 231 der det beror på en konkret vurdering av skaden om den er å karakterisere som ”betydelig” eller ikke, skal det etter den nye straffeloven foretas en helhetsvurdering av om skaden(e) den fornærmede i saken er påført er å karakterisere som grov(e) eller ikke⁵⁷. Om dette i framtiden vil føre til hyppigere anvendelse av strl. 2005 § 274 i forhold til strl. 1902 § 231 er usikkert, men mulig.

Bestemmelsene om skjerpende omstendigheter er ikke ment å ta bort fra domstolens frie bedømmelse og departementet presiserer at ”Høyesteretts normerende rolle for straffeutmåling ligger fast”⁵⁸ og at Høyesterett fortsatt skal stå fri til å vurdere den konkrete sak individuelt. ”Normalt vil de oppregnede momentene måtte tillegges vekt, men det er opp til domstolene å avgjøre hvor stor vekt de skal få.”⁵⁹

Opplistingen av skjerpende omstendigheter i § 77 er som tidligere nevnt ikke ment å være uttømmende, jfr. ordlyden innledningsvis i bestemmelsen hvor det står at ved bedømmelsen av et lovbrudd skal det ”især tas i betraktning” momentene som er opplistet⁶⁰. I noen tilfeller kan det være grunnlag for å legge vekt på andre skjerpende omstendigheter enn de som er oppstilt i strl. 2005 § 77 og det er heller ikke ment å gi straffutmålingsmomentene i § 77 noen forrang over andre relevante momenter⁶¹. For eksempel kan skadens omfang telle i straffeskjerpende retning, uten at det er en bestemmelse om dette i § 77.

---

⁵⁵ Ot.prp.nr. 8 (2007-2008) s. 38 første spalte.

⁵⁶ Ibid s. 268 andre spalte.

⁵⁷ NOU 2002:4 s. 465.

⁵⁸ Ot.prp.nr. 8 (2007-2008) s. 38 andre spalte.

⁵⁹ Ibid s. 43 andre spalte.

⁶⁰ Ibid.

⁶¹ Ibid s. 268 andre spalte.

2.2 Skjerpende omstendigheter som ofte forekommer i praksis

2.2.1 Legemsbeskadigelser utført ved kniv eller annet særlig farlig redskap

Strl. § 232 første punktum tredje alternativ.

Der kniv eller andre særlig farlige redskaper har blitt tatt i bruk ved en legemsbeskadigelse skal dette føre til en forhøyelse av straffen etter strl. § 232 første punktum tredje alternativ. Den aktuelle bruken må i slike tilfeller være det farlige momentet. Det å holde en kniv passivt i hånda og det å bruke en kniv til å påføre en annen legemsbeskadigelse er to forskjellige ting. Også dersom man ikke bruker bladet, men skaftet på kniven, kan dette føre til at alternativet ikke får anvendelse. Det er også av betydning hvor på kroppen redskaper brukes⁶². For eksempel kan en nål volde mye større skade dersom den brukes til å stikke noen i øyet enn den gjør dersom den stikkes i et lår eller i baken. I de tilfeller der en gjerningsperson dytter en annen inn i en kniv eller et annet særlig farlig redskap, som for eksempel en bil, kan handlingen subsumeres under denne bestemmelsen⁶³.

Dommen inntatt i Rt. 2005 s. 941 beskriver hvordan to personer hadde planlagt å stjele penger fra en eldre dame. Damen ble også utsatt for legemsbeskadigelse etter strl. § 229 første alternativ jfr. strl. § 232. To menn trengte penger og de hadde planla derfor å rane en eldre dame. Den ene gjerningspersonen, A, kjente damen fra før da vedkommende tidligere både hadde lånt og stjålet penger av henne. Den andre gjerningspersonen, B, ble dømt til tre års fengsel av lagmannsretten og anket ikke til Høyesterett i motsetning til A. Begge gjerningspersonene hadde tatt med seg hver sin stein, men A kastet fra seg sin før de kom fram til den eldre damens bolig. Da de kom fram til fornærmedes bolig latet B som om han var skadet og at de trengte hennes hjelp. Da damen var nølende til deres historie slo B fornærmede i hodet med en stein han hadde tatt med. A var klar over at B hadde steinen. Mens A lette etter penger igjennom boligen ba han B holde fornærmede stille og i ro⁶⁴. Fornærmede fikk flere skader som følge av slag med og uten stein, kveletak og lignende, blant annet et dypt kutt i hodet på grunn av steinen⁶⁵. Lagmannsretten hadde fastslått at legemsbeskadigelsen ”skjedde under

---

⁶² M. Matningsdal (2010) s. 97.

⁶³ M. Matningsdal (2013) note 1930 til strl. 1902.

⁶⁴ Rt. 2005 s. 941 avsnitt 9.

⁶⁵ Ibid avsnitt 15.

særdeles skjerpende omstendigheter i sin alminnelighet”⁶⁶ jfr. strl. § 232. Det var flere skjerpende omstendigheter i denne saken. Den fornærmede var forsvarsløs, handlingen var uprovosert og den ble utført av flere i fellesskap. Førstvoterende skriver også at det må ha vært ”klart at risikoen for en langt alvorligere skade var nærliggende”⁶⁷ slik steinen ble brukt i dette tilfellet.

Høyesterett fant at vilkårene for forvaring etter strl. § 39 c nr.1 var tilstede, samt at det var fare for gjentakelse. A hadde blant annet tidligere blitt dømt for ran, og opptil 20 andre forbrytelser, inkludert vinningsforbrytelser. Straffen ble forvaring i fem år, med en minstetid på to år⁶⁸.

Det er flere forhold i denne saken som gjør at straffen ble skjerpet, blant annet omstendigheter som ikke uttrykkelig er nedfelt i strl. § 232. Den nye straffeloven av 2005 har i § 77 bokstav e⁶⁹ gjort det klart at dersom en handling er et ledd i en planlagt eller organisert virksomhet, skal dette vektlegges i skjerpende retning ved straffastsettelsen. I forarbeidene går det klart fram at det er nok at man planlegger selve hendelsen. I denne saken ble både hendelsen og fremgangsmåten planlagt av de to gjerningspersonene. Det er nærliggende å tro at dette, i tillegg til de andre skjerpende omstendighetene som er nevnt ovenfor, ville ført til en høyere straff enn normalnivået etter straffeloven av 2005. Også dersom hendelsen hadde skjedd etter lovendringen av den någjeldende straffeloven er det nærliggende å tro at straffen kunne bli noe høyere da lovgiver ga uttrykk for et ønske om å øke normalstraffnivået. Etter datidens bestemmelse i strl. § 229 første alternativ var normalstraffnivået fengsel i 30 til 120 dager før skjerpende omstendigheter var vektlagt. Maksimumsstraffen etter første alternativ var på dette tidspunktet fengsel i inntil tre år, med et tillegg på inntil tre års fengsel dersom strl. § 232 fikk anvendelse. I forarbeidene til strl. § 229 mente departementet at selv om de så en skjerping av straffenivået generelt for overtredelsen av denne bestemmelsen gjennom de siste årene⁷⁰, var normalnivået innenfor strafferammen innenfor alle de tre alternativene i strl. § 229 for lave⁷¹. Hva gjaldt bestemmelsens første alternativ uttaler departementet i proposisjonen at utgangspunktet bør være ”fengsel i 60 dager, men straffen for legemsbeskadigelser

---

⁶⁶ Rt. 2005 s. 941 avsnitt 10.

⁶⁷ Ibid avsnitt 15.

⁶⁸ Ibid avsnitt 5.

⁶⁹ Se punkt 2.3.5.

⁷⁰ Prop. 97 L (2009-2010) s. 35 første spalte.

⁷¹ Ibid s. 37 første og andre spalte.

som ligger i grenseområdet mot annet straffalternativ, bør i utgangspunktet straffes med fengsel i 6 måneder⁷².

Et eksempel der den domfelte tradisjonelt ble dømt til samfunnsstraff er Rt. 2006 s. 1447. Saken gjaldt straffutmåling for overtredelse av strl. § 229 andre alternativ jfr. § 232. I denne saken hadde den domfelte vært på fest og etter en telefonsamtale hadde han blitt svært hissig og krevd å få bilnøkler slik at han kunne kjøre avgårde. Vedkommende som hadde nøklene nektet dette da domfelte hadde drukket alkohol. Den domfelte gikk da og hentet en kjøkkenkniv og mens den fornærmede prøvde å roe ham ned svingte den domfelte kniven mot fornærmede⁷³ og påførte ham dermed ”skjæresår i pekefingeren med en avkuttet fingernerve og avkuttete bøyesener⁷⁴. Førstvoterende uttaler at den klare hovedregel er at forsettlig legemsbeskadigelse skal straffes med fengsel og at det skal ekstraordinære grunner til for at noen kan straffes med samfunnsstraff⁷⁵. Retten beskriver hvordan den domfelte har forandret seg i tiden etter hendelsen, og at han har tatt store steg mot rehabilitering⁷⁶. Samfunnsstraff kan være aktuelt i slike situasjoner der sterke rehabiliteringshensyn tilsier at dette er den beste løsningen⁷⁷. Høyesterett fant at slike hensyn var til stede i denne saken og straffen ble satt til 240 timer samfunnsstraff, subsidiært åtte måneders fengsel⁷⁸.

Det er usikkert hvordan straffen i denne saken ville blitt dersom handlingen hadde funnet sted etter at straffeloven ble endret i 2010 eller dersom den ble dømt etter straffeloven av 2005. Etter lovendringen har det ikke vært noen saker i Høyesterett der ung alder eller rehabiliteringshensyn gjorde at samfunnsstraff ville vært en passende reaksjon. Domstolene vil også i fremtiden måtte ta slike forhold inn i betraktning, og veie hensynene opp mot straffverdigheten av handlingene. Det kan spekuleres i om en skjerping av straffen i form av flere timer samfunnsstraff kunne blitt tilfellet, men fordi en slik reaksjon er et unntak fra hovedregelen om fengselsstraff er det vanskelig å si for sikkert.

En sak der det ble brukt flere forskjellige farlige redskaper under legemsbeskadigelsen er Rt. 2007 s. 616. Denne saken dreier seg om straffutmåling for to gjerningsmenn. Forhol-

---

⁷² Prop. 97L (2009-2010) s. 37 første spalte.

⁷³ Rt. 2006 s. 1447 avsnitt 12.

⁷⁴ Ibid avsnitt 13.

⁷⁵ Ibid avsnitt 14.

⁷⁶ Ibid avsnitt 15, 16, 17.

⁷⁷ Ibid avsnitt 19.

⁷⁸ Ibid avsnitt 8.

det gjelder legemsbeskadigelse under særdeles skjerpene omstendigheter, jfr. strl. § 229 første alternativ jfr. strl. § 232. Den fornærmede i denne saken ble frihetsberøvet i seks døgn mens han ble slått og sparket av flere i fellesskap. Den fornærmede ble også brent med sigaretter i nakken og slått med en glasshammer i venstre kne. Han ble boret med elektrisk drill i venstre lår og håndledd slik at det oppstod sår mens han var fastbundet med håndjern⁷⁹. En drill er ikke alene ansett for å være et farlig redskap, men den aktuelle bruken gjorde at den ble ansett for et farlig redskap. I denne saken var det i tillegg til de skjerpene omstendighetene vurdering av formildende omstendigheter som tilståelse, men det ble også foretatt en vurdering av straffen før disse omstendighetene ble tatt i betraktning. Førstvoterende uttalte at saken lignet dommen inntatt i Rt. 2004 s. 1355⁸⁰, men at det i den saken var snakk om legemsbeskadigelse over noen timer i motsetning til over seks døgn som i denne saken. Selv om volden i Rt. 2004 s. 1355 var mer alvorlig mente førstvoterende at straffen i utgangspunktet burde bli satt noe høyere⁸¹.

Det var som nevnt flere skjerpene momenter i denne saken⁸². I tillegg til at et var brukt redskap som var særlig farlige med tanke på den aktuelle bruken ble volden utført av flere i fellesskap⁸³, legemsbeskadigelsen var uprovosert⁸⁴ og den fornærmede var forsvarsløs⁸⁵ hele tiden mens han var fastbundet. En av de domfelte var dømt for samme forhold tidligere⁸⁶. I tillegg kom at frihetsberøvelsen var langvarig og at mishandlingen av fornærmede eskalerte etter hvert som tiden gikk⁸⁷. Førstvoterende uttalte at straffen for begge gjerningspersonene i denne saken ville blitt satt til fengsel i fire og et halvt år før de formildende omstendighetene ble tatt i betraktning⁸⁸.

Det er grunn til å tro at straffen ville blitt høyere dersom handlingen hadde blitt begått etter vedtakelsen av lovendringene av straffeloven i 2010. Blant annet fordi lovgiver ga et

---

⁷⁹ Rt. 2007 s. 616 avsnitt 12.

⁸⁰ Se punkt 2.2.4.

⁸¹ Rt. 2007 s. 616 avsnitt 19.

⁸² Ibid avsnitt 2.

⁸³ Se punkt 2.2.4.

⁸⁴ Se punkt 2.2.3.

⁸⁵ Se punkt 2.2.2.

⁸⁶ Rt. 2007 s. 616 avsnitt 16.

⁸⁷ Ibid avsnitt 19.

⁸⁸ Ibid avsnitt 18.

konkret ønske om dette, men også fordi maksimumsstraffen etter strl. § 229 første alternativ ble hevet til fengsel i inntil fire år. Selv om de formildende omstendighetene ville bli vektlagt ville nivået på straffen før denne vektleggingen mest sannsynlig vært høyere enn de fire og et halvt års fengsel som ble utfallet i denne saken.

Et annet eksempel er storkammeravgjørelsen i Rt. 2009 s. 1423. Saken gjaldt straffeutmåling for legemsbeskadigelse med kniv under særdeles skjerpene omstendigheter. Den domfelte ble dømt for overtredelse av strl. § 229 tredje alternativ jfr. strl. § 232. Den domfelte og den fornærmede hadde avtalt å møtes for å gjøre opp etter en krangel kvelden før⁸⁹. Den domfelte hadde med seg en kniv, primært for å skremme den fornærmede. De to møttes og etter en slåsskamp og noe munnhuggeri tok domfelte kniven og stakk fornærmede i brystet. Knivstikket ”gikk inn i hjerteposen og hjertekamrene”⁹⁰ som førte til at fornærmede senere døde av forblødning. Lagmannsretten kom fram til at selve knivstikket var en forsettlig handling, men at selve dødsfølgen var utenfor forsett⁹¹. Datidens strafferamme var fengsel i inntil åtte år, men fordi det ble brukt kniv kunne straffen forhøyes med tre år, jfr. strl. § 232. I tillegg til selve kniven fant Høyesterett andre skjerpene omstendigheter. Den domfelte hadde flere sjanser underveis til å legge fra seg kniven etter at den hadde oppfylt sin skremmende effekt, men gjorde ikke det⁹². Førstvoterende var i tvil om straffen burde være høyere, men straffen lagmannsretten hadde fastsatt ble stående⁹³ og domfelte ble dømt til fengsel i fire år og seks måneder. Saken ble avgjort under dissens 10-1. Mindretallet mente imidlertid at fengsel i seks og et halvt år var passende straff etter å ha sammenlignet saken med lignende saker i Høyesterett⁹⁴.

Denne saken ble omtalt i forarbeidene til endringsloven fra 2010 som forhøyet straffenivået i straffeloven 1902⁹⁵. Retten uttalte at det ikke kan skje en umiddelbar skjerping av straffenivået til tross for Stortingets ønsker som omtalt i forarbeidene til straffeloven av 2005⁹⁶. Utgangspunktet i denne saken var datidens straffenivå. Førstvoterende nevner at straf-

---

⁸⁹ Rt. 2009 s. 1423 avsnitt 12.

⁹⁰ Ibid avsnitt 10.

⁹¹ Ibid avsnitt 14.

⁹² Ibid avsnitt 17.

⁹³ Ibid avsnitt 20.

⁹⁴ Ibid avsnitt 26.

⁹⁵ Prop. 97 L (2009-2010) s. 5 første og andre spalte.

⁹⁶ Se punkt 2.1.

fen for drap og alvorlige legemskrenkelser har blitt skjerpet og at utviklingen bør fortsette⁹⁷. Før lovendringen i 2010 lå normalstraffnivået etter § 229 tredje alternativ på mellom tre og et halvt og seks års fengsel. Straffen i denne saken ligger i det midtre sjiktet for overtredelse av strl. § 229 tredje alternativ. Fordi Høyesterett mente de ikke kunne dømme denne saken etter straffnivået i straffeloven av 2005 er det grunn til å tro at straffen ville blitt høyere dersom handlingen hadde funnet sted etter at denne loven var trådt i kraft. Det samme for straffeloven av 1902. En av grunnene til at straffnivået i straffeloven ble hevet var nettopp denne saken. Det faktum at retten her uttalte at de ikke kunne dømme etter bestemmelser som enda ikke var trådt i kraft gjorde at lovgiver mente det var nødvendig med en endring av straffeloven.

Ytterligere et eksempel fra rettspraksis der det ble brukt et farlig redskap er Rt. 2010 s. 1324. I denne saken ble domfelte dømt til seks måneders ubetinget fengsel for overfall med en slåsshanske etter strl. § 229 første alternativ, jfr. § strl. § 232. Den fornærmede i saken fikk 4-5 slag i ansiktet med hansken og fikk kutt i bakhodet som måtte sys med fire sting⁹⁸. Handlingen ble av retten omtalt som en ”alvorlig voldshandling” og retten sa også at handlingen måtte ”karakteriseres som et regulært overfall på fornærmede”⁹⁹. Førstvoterende nevner i avsnitt 13 at normalstraffnivået for handlinger som subsumeres under første alternativ var fengsel i 90 til 120 dager etter datidens standarder, dette uten at strl. § 232 har fått anvendelse. Dommen i denne saken er noe over normalnivået da det foreligger skjerpene omstendigheter. At domfelte brukte en slåsshanske under voldsutøvelsen kommer inn under strl. § 232 første punktum tredje alternativ om ”andet særlig farlig Redskab”. Domfelte var også tidligere dømt, men da for andre forhold, blant annet heleri etter strl. § 317. Selv om domfeltes tidligere overtredelsen gjaldt andre bestemmelser i straffeloven enn bestemmelsene om vold, la førstvoterende vekt på dette i skjerpene retning. I tillegg inngikk i de seks måneders fengsel at domfelte hadde brutt våpenloven og strl. § 352 a. Førstvoterende la til en måneds fengsel for overtredelse av disse¹⁰⁰. Også i denne saken fremmet forsvarer ønske om samfunnsstraff til ingen nytte og retten viste også her til at det skal ”ekstraordinære grunner til for å gi dom på samfunnsstraff”¹⁰¹ ved legemsbeskadigelse.

---

⁹⁷ Rt. 2009 s. 1423 avsnitt 9.

⁹⁸ Rt. 2010 s. 1324 avsnitt 6.

⁹⁹ Ibid avsnitt 9.

¹⁰⁰ Ibid avsnitt 16.

¹⁰¹ Ibid avsnitt 18.

I forhold til den nye straffeloven uttaler førstvoterende at handlingen kunne ha falt under strl. 2005 § 274 fordi dens bokstav a¹⁰² om grov kroppsskade som ”har skjedd uten foranledning og har karakter av overfall” og bokstav f om grov kroppsskade som ”er forøvd ved bruk av kniv eller annet særlig farlig redskap” kan få anvendelse i dette tilfellet. Etter denne bestemmelsen er straffen fengsel inntil 10 år, eller 15 år dersom betydelig skade er voldt. Straffen etter den nye straffeloven kunne også ha blitt ytterligere skjerpet etter strl. 2005 § 77 bokstav a om midler, altså slåsshansken, muligens også c¹⁰³ eller d¹⁰⁴, men det vil bero på en konkret vurdering av forholdet. Fordi handlingen ble begått før lovendringene i 2010 er det grunn til å tro at straffen kunne ha blitt skjerpet dersom de nye straffeutmålingsreglene fikk anvendelse, og også at straffen ville blitt høyere dersom straffeloven av 2005 hadde fått anvendelse, selv om førstvoterende bemerket at det skal skje en gradvis skjerping av nivået på tidspunktet for handlingen¹⁰⁵.

Et annet eksempel er Rt. 2013 s. 516. Saken omhandler grov legemsbeskadigelse under særdeles skjerpende omstendigheter, jfr. strl. § 231 første straffalternativ, jfr. strl. § 232¹⁰⁶. Dommen beskriver hvordan gjerningspersonen slo fornærmede ”gjentatte ganger med knyttet hånd og/eller sparket han i kroppen og hodet. Videre surret han en ledning rundt halsen hans, brant ham med en lighter, slo ham med et støvsugerrør og et treskaft og stakk D [fornærmede] med en blomsterkniv blant annet i underleppen”¹⁰⁷. Fornærmede fikk en rekke skader som følge av handlingene. Blant annet fikk den fornærmede ”livstruende blodansamling i hjernen og en livstruende rift i tarmen”¹⁰⁸. Han døde senere av skadene han ble pådratt. Førstvoterende nevner lovendringen i 2010 og at meningen bak denne lovendringen var å øke straffene for slike forbrytelser som var tilfelle i denne saken¹⁰⁹. Førstvoterende legger noe vekt på at volden de fornærmede ble utsatt for hadde et fornedrende preg¹¹⁰. Handlingene i

---

¹⁰² Se punkt 2.2.3.

¹⁰³ Se punkt 2.3.5.

¹⁰⁴ Ibid.

¹⁰⁵ Rt. 2010 s. 1324 avsnitt 14.

¹⁰⁶ Rt. 2013 s. 516 avsnitt 2.

¹⁰⁷ Ibid.

¹⁰⁸ Ibid.

¹⁰⁹ Ibid avsnitt 15.

¹¹⁰ Ibid avsnitt 17.

saken ligger nær forsettlig drap¹¹¹. Departementet ga i forarbeidene til lovendringen i 2010 uttrykk for at utgangspunktet var fengsel i åtte til ni år der volden ligger nær opp til forsettlig drap. I denne saken ble gjerningspersonen dømt til fengsel i 10 år, men ble også dømt for å ha etterlatt fornærmede livløs etter strl. § 242 jfr. strl. § 243.

Dommen sier ikke noe om hvilke skjerpene omstendigheter som fikk direkte anvendelse i denne saken. Voldshandlingene faller inn under flere av alternativene i strl. § 232 - det har blitt brukt kniv og farlige redskap, jfr. strl. § 232 første punktum tredje straffalternativ, som ledning surret rundt halsen, lighter brukt på kroppen til fornærmede, blomsterkniv og støvsugerrør og treskaft. I tillegg har handlingene karakter av mishandling¹¹², jfr. strl. § 232 tredje punktum femte straffalternativ. Fordi straffen i denne saken ble hevet fra det nivået straffen i lignende situasjoner skulle ligge på etter lovgivers ønsker er det nærliggende å tro at Høyesterett har vurdert alle forhold under ett i en helhetsvurdering.

I forhold til den nye straffeloven av 2005 er det også der flere bestemmelser om skjerpene omstendigheter disse handlingene kunne falle under. Strl. 2005 § 77 bokstav a, bokstav b¹¹³, bokstav c¹¹⁴ og bokstav d¹¹⁵ kunne alle blitt anvendt her. Fordi straffenivået etter någjeldende straffelov skal reflektere straffenivået i straffeloven av 2005 er det nærliggende å tro at straffeutmålingen ville vært den samme, eller i det minste at den ikke ville vært langt unna. Maksimumsstraffen for grov kroppsskade etter strl. 2005 § 274 er 10 år, eller 15 år dersom betydelig skade er voldt. Selv om terminologien er endret i den nye straffeloven er det ikke tilsiktet noen realitetsendringer¹¹⁶. For å anvende strl. 1902 § 231 beror det på en konkret vurdering om skaden er å karakterisere som ”betydelig” eller ikke, jfr. paragrafens ordlyd, men den nye straffeloven legger opp til at domstolene skal foreta en helhetsvurdering av om overtredelsen av straffebudet er å karakterisere som grov eller ikke¹¹⁷.

Bokstav a i strl. 2005 § 77 omhandler lovbrudd som er ”begått med midler eller metoder som er særlig farlige eller har stort skadepotensial”. I likhet med § 77 bokstav b¹¹⁸ og c¹¹⁹

---

¹¹¹ Rt. 2013 s. 516 avsnitt 18.

¹¹² Se punkt 2.3.4.

¹¹³ Se punkt 2.3.5.

¹¹⁴ Ibid.

¹¹⁵ Ibid.

¹¹⁶ Ot.prp.nr. 22 (2008-2009) s. 429 andre spalte.

¹¹⁷ NOU 2002:4 s. 465.

¹¹⁸ Se punkt 2.3.5.

omhandler denne bestemmelsen det departementet kaller ”ulik farevoldende atferd”¹²⁰. Ordlyden tilsier at de midlene og metodene som eventuelt tas i bruk ved et lovbrudd må gå utover det som vanligvis blir brukt i lignende lovbrudd. Det samme gjelder for skadepotensiale¹²¹. For eksempel kan denne bestemmelsen bli tatt i bruk der noen bruker et slags våpen som et middel under en legemsbeskadigelse, for eksempel en stein som i Rt. 2005 s. 941 eller et balltre.

I tillegg er det et eget moment i strl. 2005 § 274 bokstav f om grov kroppsskade som er ”forøvd ved bruk av kniv eller annet særlig farlig redskap”. Fordi denne bestemmelsen er såpass lik den någjeldende bestemmelsen i strl. § 232 må det antas at den vil kunne anvendes i de samme situasjonene og bli tillagt like mye vekt ved straffeutmålingen som nå. Sannsynligvis vil rettspraksis videreføre noe av praksisen på dette området, i tillegg til å utvikle rettspraksis etter at straffeloven av 2005 er trådt i kraft.

2.2.2 Legemsbeskadigelser begått mot en forsvarsløs person

Strl. § 232 tredje punktum første alternativ.

Det første momentet som skal trekke i straffeskjerpene retning etter strl. § 232 tredje punktum er dersom lovbruddet er begått mot en ”forsvarsløs person”. Bestemmelsen tar særlig sikte på å beskytte offer som er i et sterkt misforhold til forbryteren, for eksempel der forbryteren er eldre eller av større størrelse enn den fornærmede. Vold mot gravide og uføre fremheves også som eksempler i forarbeidene¹²². I de tilfeller hvor en person ikke har forsvart seg, kommer dette alternativet ikke til anvendelse da slike unnløtelser ikke er det samme som å være forsvarsløs¹²³.

Et eksempel fra rettspraksis der det ble utført legemsbeskadigelse mot en forsvarsløs person er Rt. 2005 s. 1634. Saken gjaldt blant annet straffeutmåling for grov legemsbeskadigelse med døden til følge, jfr. strl. § 231 jfr. strl. § 232. Den domfelte var gift med offeret da handlingen skjedde. Etter en krangel helte den domfelte sprit over hodet og overkroppen til

---

¹¹⁹ Se punkt 2.3.5.

¹²⁰ Ot.prp.nr. 8 (2007-2008) s. 269 første spalte.

¹²¹ Ibid.

¹²² Ot.prp.nr. 79 (1988-1989) s. 47.

¹²³ Rt. 2004 s. 1396 avsnitt 13.

offeret og tente deretter på med en lighter¹²⁴. Offeret døde senere av skadene han fikk som følge av dette. Den domfelte var påvirket av alkohol og beroligende midler, uten at dette hadde noen avgjørende betydning for straffeutmålingen. Handlemåten til den domfelte beskriver av førstvoterende som ”svært graverende”, og førstvoterende sier videre at faren for alvorlige skader må ”ha vært åpenbar for den domfelte”¹²⁵. Skjerpene omstendigheter som at offeret lå forsvarsløs på sofaen sovende eller halvsovende har betydning for straffeutmålingen. I tillegg er det klart at offeret må ”ha hatt store smerter”¹²⁶.

I utgangspunktet mente førstvoterende at fengsel i seks til syv år ville vært passende i denne saken, men fordi saken hadde tatt lang tid ble straffen satt til fengsel i fem år¹²⁷. Annevoterende mente derimot at fire års fengsel var passende, men dommen endte med dissens 4-1 i favør førstvoterende. Normalstraffnivået til strl. § 231 på denne tiden lå på fengsel et sted mellom tre og syv år, uten at skjerpene omstendigheter var tilstede.

Maksimumsstraffen etter strl. § 231 er 21 års fengsel dersom gjerningspersonen har handlet med overlegg og forbrytelsen har hatt døden til følge. Strl. § 231 får anvendelse ved grov legemsbeskadigelse. For overtredelser av denne bestemmelsen uttalte departementet i forarbeidene at man burde reagere strengere enn datidens straffenivå. De foreslo å heve minstretraffen fra to til tre år, i tillegg til en skjerpning av normalstraffnivået. I de tilfeller en overtredelse av bestemmelsen grenser opp mot forsettlig drap mente departementet at straffen i utgangspunktet burde ”ligge i området fengsel i 8 til 9 år”¹²⁸. Før de formildende omstendighetene i Rt. 2005 s. 1634 kom inn i bildet lå straffen i det øvre sjiktet for normalnivået, dog ikke over. Dersom handlingen hadde funnet sted etter lovendringen er det grunn til å tro at straffen ville blitt noe skjerpet, spesielt fordi handlingene fant sted så mange år før endringsloven trådte i kraft. Det samme gjelder for straffeloven av 2005.

Et annet eksempel er Rt. 2013 s. 1537 der domfelte hadde sparket og slått sin tidligere kjæreste i hodet mens hun lå nede. Fornærmede fikk flere skader, blant annet flere bruddskader i øyehulen og ribbeinsbrudd, samt kutt i ansiktet¹²⁹. Domfelte var også tidligere dømt for

---

¹²⁴ Rt. 2005 s. 1634 avsnitt 6.

¹²⁵ Ibid avsnitt 9.

¹²⁶ Ibid.

¹²⁷ Ibid avsnitt 10.

¹²⁸ Prop. 97 L (2009-2010) s. 37 andre spalte.

¹²⁹ Rt. 2013 s. 1537 avsnitt 2.

overtredelse av strl. § 227 og strl. § 350¹³⁰. I denne saken ble den siktede opprinnelig siktet og dømt i tingretten for overtredelse av strl. § 229 tredje alternativ jfr. strl. § 232, men lagmannsretten valgte å nedsubsumere overtredelsen til andre alternativ da det ikke var nok bevis til å dømme etter tredje alternativ. Lagmannsretten valgte å nedsubsumere forholdet istedenfor å oppheve tingrettens dom¹³¹. Lagmannsretten tok utgangspunkt i straff opp mot to års fengsel, med fradrag for forbeholden tilståelse fra den domfelte¹³². Straffen ble fengsel i ett år og ti måneder i lagmannsretten, og Høyesterett valgte å opprettholde denne straffutmålingen¹³³.

Den fornærmede lå nede mens legemsbeskadigelsen foregikk og var dermed forsvarsløs. Hennes fysiske posisjon må ha hatt innvirkning på skadene hun ble pådratt idet den domfelte hadde et overtak han utnyttet. Å sparke en person som står oppreist lager mest sannsynlig mindre skader enn å sparke en person som ligger nede. I tillegg uttrykte den domfelte i denne saken en stor skadevilje mens legemsbeskadigelsen pågikk idet han ropte ”du skal dø” gjentatte ganger¹³⁴.

I forhold til tidligere normalnivå på straff etter andre alternativ i strl. § 229 andre alternativ ligger straffutmålingen i denne saken over denne. Før lovendringen i 2010 lå normalstraffnivået på fengsel i 36 til 120 dager. Det skal sies at domstolene også la vekt på at handlingen hadde karakter av mishandling¹³⁵, jfr. strl. § 232 tredje punktum femte alternativ. Allikevel viser denne dommen at domstolene tar hensyn til straffskjerpingen lovgiver ønsket og utviklingen av straffenivået for alvorlige voldshandlinger. Fordi dommen er nokså ny er det vanskelig å si om straffen ville blitt skjerpet etter den nye straffeloven.

Et nyere eksempel fra rettspraksis der den fornærmede var forsvarsløs under en legemsbeskadigelse er Rt. 2014 s. 8. Saken gjaldt straffutmåling for blant annet overtredelse av strl. § 229 tredje alternativ jfr. strl. § 232. Den domfelte ble i denne saken også dømt for andre forhold som befatning med narkotika og ran, men legemsbeskadigelsen var det førende for straffutmålingen¹³⁶. Den domfelte slo den fornærmede gjentatte ganger i ansiktet slik at

---

¹³⁰ Rt. 2013 s. 1537 avsnitt 3 og 4.

¹³¹ Ibid avsnitt 20.

¹³² Ibid avsnitt 25.

¹³³ Ibid avsnitt 26.

¹³⁴ Ibid avsnitt 2.

¹³⁵ Se punkt 2.3.4.

¹³⁶ Rt. 2014 s. 8 avsnitt 9.

den fornærmede falt. Mens den fornærmede lå nede ”slo og/eller sparket og/eller trampet”¹³⁷ den domfelte ham. Den fornærmede fikk store skader, inkludert ”omfattende hodeskader med knusning av kraniet, knusningsskader på hjernens underside og blødninger i hodet”¹³⁸. Den fornærmede døde senere av skadene. Dommen beskriver hvordan den fornærmede var fysisk svekket på tidspunktet for legemsbeskadigelsen, blant annet var han sporadisk avhengig av rulator. Dette i sammenheng med at den alvorlige og hensynsløse voldshandlingen den domfelte utøvde gjorde at retten mente volden ble utøvd under særdeles skjerpene omstendigheter¹³⁹. Førstvoterende i saken nevner i avsnitt 13 endringsloven fra 2010 og hevingen av straffnivået for grov vold, deriblant legemsbeskadigelse med døden til følge som var tilfelle i denne saken. Retten tar også forarbeidene inn i betraktning ved straffastsettelsen¹⁴⁰. I lagmannsretten ble den domfelte dømt til fengsel i sju år, men påtalemyndigheten anket fordi de mente straffen var for lav. Førstvoterende mente at legemsbeskadigelsen i seg selv kvalifiserer til fengsel i sju år og seks måneder¹⁴¹, men et tillegg på ett år for befatning med narkotika og ran førte til at straffen til slutt endte på fengsel i åtte år og seks måneder¹⁴².

Etter lovendringen i 2010 ble maksimumsnivået for overtredelse av strl. § 229 tredje alternativ hevet til 10 år. Normalstraffnivået skulle ligge på fem til sju år etter lovgivers ønske¹⁴³. Det er klart at Høyesterett har tatt både forarbeidene og utviklingen av straffnivået over de siste år i betraktning ved straffastsettelsen i denne saken. Fordi dette er en såpass ny dom er det sannsynlig at dersom straffeloven av 2005 hadde trådt i kraft ville straffen ligget på det samme nivået. Dersom dommen hadde blitt vurdert under straffeloven av 2005 kunne dens § 77 bokstav h om forbrytelser mot forsvarsløse personer og bokstav d¹⁴⁴ om forbrytelser begått på en særlig hensynsløs måte blitt anvendt. Hva gjelder strl. 2005 § 274 kunne dens bokstav b om kroppsskade mot personer som er forsvarsløse og bokstav c¹⁴⁵ om kroppsskade som er å karakterisere som mishandling ha blitt anvendt.

---

¹³⁷ Rt. 2014 s. 8 avsnitt 10.

¹³⁸ Ibid.

¹³⁹ Ibid avsnitt 12.

¹⁴⁰ Ibid avsnitt 14, 15, 16, 17.

¹⁴¹ Ibid avsnitt 19.

¹⁴² Ibid avsnitt 31.

¹⁴³ Prop. 97 L (2009-2010) s. 37 første spalte.

¹⁴⁴ Se punkt 2.3.5.

¹⁴⁵ Se punkt 2.3.4.

Det ble også lagt vekt på at fornærmede var forsvarsløs i dommene som er inntatt i Rt. 2004 s. 1355¹⁴⁶, Rt. 2007 s. 616¹⁴⁷ og Rt. 2007 s. 1465¹⁴⁸.

I straffeloven av 2005 § 77 bokstav h har lovgiver videreført dette straffeskjerpene momentet til å gjelde for loven generelt. I de tilfeller et lovbrudd blir begått mot en person som er forsvarsløs eller er særlig utsatt for vold skal det settes strengere straff enn normalt. En person karakteriseres som forsvarsløs dersom han eller hun varig eller midlertidig har nedsatt evne til å vegre eller beskytte seg eller sitt¹⁴⁹. Det er først og fremst den direkte fornærmede bestemmelsen retter seg mot, men dersom en forsvarsløs person er tilskuer kan bestemmelsen få anvendelse også her. Dette er særlig aktuelt der barn er vitne til lovbruddet¹⁵⁰. En person som er "særlig utsatt" kan for eksempel være en som jobber som vekter eller en som jobber som vakt på et utested. Disse gruppene befinner seg oftere i situasjoner der de er mer utsatt for voldslovbrudd enn andre og lovgiver mente derfor at de trengte ekstra strafferettslig beskyttelse gjennom bestemmelsen¹⁵¹.

Strl. 2005 § 274 bokstav b inneholder også en bestemmelse om at straffen kan forhøyes dersom en kroppsskade er voldt mot en forsvarsløs person. Forarbeidene uttaler at den nye straffeloven viderefører den tilsvarende bestemmelsen i den någjeldende straffeloven¹⁵². Selv om forarbeidene fokuserer på de skjerpene momentene for grov kroppskrenkelse etter strl. 2005 § 272 er alle de skjerpene omstendighetene likt formulert og plassert i både § 272 og § 274, og bestemmelsenes bakgrunn og begrunnelse har store likhetstrekk slik at det er naturlig at disse vurderes likt. Dog skal det naturligvis noe mer til for at de skjerpene momentene som begrunner at § 274 kommer til anvendelse oppstår¹⁵³.

2.2.3 Legemsbeskadigelser som er skjedd uprovosert

Strl. § 232 tredje punktum tredje alternativ.

---

¹⁴⁶ Se punkt 2.2.4.

¹⁴⁷ Se punkt 2.2.1.

¹⁴⁸ Se punkt 2.2.3.

¹⁴⁹ Ot.prp.nr. 8 (2007-2008) s. 271 første spalte.

¹⁵⁰ Ibid s. 271 andre spalte.

¹⁵¹ Ibid.

¹⁵² Ot.prp.nr. 22 (2008-2009) s. 428 andre spalte.

¹⁵³ M. Matningsdal (2010) s. 127.

Dersom en handling er skjedd uprovosert vil dette være et moment domstolene skal legge vekt på ved straffeutmålingen. Med ”uprovosert” sikter lovgiver til tilfeller der en handling skjer uten noen form for forvarsel. En uprovosert handling kan av og til være ”direkte overrumplende” står det i forarbeidene¹⁵⁴. Tilfeller der en forbigående tilfeldigvis har blitt utvalgt av gjerningspersoner er det flere eksempler på i rettspraksis.

En sak der det ble lagt stor vekt på at handlingene til gjerningsmennene var helt uprovoserte er Rt. 2007 s. 1465. Saken gjelder straffeutmåling for legemsbeskadigelse under særdeles skjerpene omstendigheter, jfr. strl. § 229 tredje alternativ jfr. strl. § 232 utført av to gjerningspersoner. Gjerningspersonene utøvde vold mot to tilfeldig valgte ofre med ca. tre kvarters mellomrom. Hendelsesforløpet er beskrevet slik at de domfelte valgte seg ut en tilfeldig person som de utøvde grov vold mot, blant annet ble fornærmede trampet på hodet. Litt senere ble en annen person overfalt av de to domfelte. Også han ble trampet på. Etter begge voldshandlingene var de domfelte i godt humør, og ”tydelig fornøyde med seg selv”¹⁵⁵. Retten beskriver handlingene til de to domfelte som ”uprovosert, ekstremt brutal og uforståelig vold”¹⁵⁶. Det beskrives også at begge de to fornærmede har fått varige mén, blant annet ”søvnproblemer og tunge tanker”¹⁵⁷ i tillegg til at de fikk diverse skader på kropp og helse som ble behandlet. Førstvoterende skriver videre: ”[d]et dreier seg om meget alvorlige forhold. Volden var uprovosert og begått mot forsvarsløse personer. Den var svært rå og brutal – om enn relativt kortvarig – og den ble begått av to i fellesskap. Skadevirkningene er stor, og det kunne lett gått verre.”¹⁵⁸ Her trekkes flere av de omstendighetene som beskrives i strl. § 232 inn. Alle disse forhold trekker i skjerpene retning hva angår straffeutmålingen. I tillegg er begge tidligere straffedømt¹⁵⁹.

Det var også noen formildende omstendigheter i denne saken. Saken hadde tatt lang tid og begge gjerningspersonene hadde tilstått forholdene. Førstvoterende uttalte at uten de formildende omstendighetene ville straffen ha vært fengsel i fem og et halvt år for den ene, og seks år for den andre da han var den som utførte den mest skadelige volden¹⁶⁰. Straffen ble

---

¹⁵⁴ Ot.prp.nr. 79 (1988-1989) s. 47.

¹⁵⁵ Rt. 2007 s. 1465 avsnitt 10 og 12.

¹⁵⁶ Ibid avsnitt 8.

¹⁵⁷ Ibid avsnitt 13.

¹⁵⁸ Ibid avsnitt 14.

¹⁵⁹ Ibid avsnitt 15.

¹⁶⁰ Ibid avsnitt 16.

satt til fengsel i fire og et halvt år for begge etter at alle de skjerpene og formildende omstendighetene var vurdert.

Handlingene i denne saken ble begått en stund før lovendringen i 2010, men i forarbeidene til denne lovendringen er denne saken omtalt. Departementet skriver at i denne saken burde straffen vært fem og et halvt år for den ene og seks år for den andre selv etter at alle omstendighetene i saken var vektlagt¹⁶¹. Generelt om strl. § 229 tredje straffalternativ står det i forarbeidene at departementet gikk inn for å heve maksimumsstraffen fra åtte til ti år da de mente straffenivået for overtredelse av denne bestemmelsen var for lavt. De var varsomme med å angi et generelt straffenivå fordi de mente at bestemmelsen ”spenner svært vidt”¹⁶² og på grunn av lite rettspraksis fra Høyesterett om den typen vold som kan subsumeres under dette alternativet. Departementet beskriver i proposisjonen ulike typer vold der straffen burde ligge på fengsel i fem år for helt uprovosert vold der fornærmede får betydelige skader, og sju til åtte år for tilfeller der overtredelsen er svært grov¹⁶³. Det er nærliggende å tro at dersom saken hadde kommet opp i retten etter at lovendringene var trådt i kraft ville straffen blitt fornyet.

Etter den nye straffeloven av 2005 ville flere av de skjerpene omstendighetene i lovens § 77 kommet til anvendelse. Spesielt strl. 2005 § 77 bokstav h om forbrytelser som er forøvd mot forsvarsløse personer, men også bokstav c¹⁶⁴ om lovbrudd som kunne voldt vesentlig alvorligere skade enn det som ble følgen. Volden ble utført på en svært hensynsløs måte og dermed kunne bokstav d¹⁶⁵ kommet til anvendelse. Bokstav f¹⁶⁶ om lovbrudd som er begått av flere i fellesskap er et annet skjerpene moment i strl. 2005 § 77 som kunne blitt anvendt her. Også de faktorer som strl. 2005 § 274 oppstiller i bokstav a om kroppsskade som er skjedd uten foranledning og har karakter av overfall kunne blitt vektlagt ved straffeutmåling. I tillegg kunne strl. 2005 § 274 bokstav b¹⁶⁷ om kroppsskade som er begått mot forsvarsløs person få anvendelse. Bokstav c¹⁶⁸ om kroppsskade som har karakter av mishandling og

---

¹⁶¹ Prop. 97 L (2009-2010) s. 36 første spalte.

¹⁶² Ibid s. 37 første spalte.

¹⁶³ Ibid s. 37 første og andre spalte.

¹⁶⁴ Se punkt 2.3.5.

¹⁶⁵ Ibid.

¹⁶⁶ Se punkt 2.2.4.

¹⁶⁷ Se punkt 2.2.2.

¹⁶⁸ Se punkt 2.3.4.

bokstav d¹⁶⁹ om kroppsskade begått av flere i fellesskap kunne også fått anvendelse. Det ville selvsagt blitt foretatt en vurdering av alle momentene i saken, men det er vanskelig å si akkurat hvilke momenter som ville bli tillagt vekt og eventuelt hvor stor vekt de ville fått. Straffen hadde sannsynlig også blitt forhøyet dersom saken hadde blitt vurdert under straffeloven av 2005, spesielt fordi straffen ville blitt skjerpet etter lovendringen av straffeloven av 1902.

Dommen som er inntatt i Rt. 2010 s. 995 omhandler to tilfeller av uprovosert vold. Saken gjaldt straffeutmåling for legemsbeskadigelse med betydelig skadefølger jfr. strl. § 229 tredje alternativ, jfr. strl. § 232. I tillegg gjaldt saken overtredelse av strl. § 228 jfr. strl. § 232. Først påførte den domfelte sin kone legemsfornærmelser uprovosert. En krangel mellom den domfelte og kona førte til at den domfelte skallet henne ned og hun ble dermed påført blått øye, kul i hodet og skrubbsår på knærne¹⁷⁰. Deretter angrep den domfelte fornærmede B uprovosert. B satt i ro på en mur da domfelte kom mot ham. Den domfelte angrep B med ”enten et knespark eller slag” slik at B falt ned fra muren med hodet først i asfalten. Deretter holdt den domfelte fornærmedes hode fast ved hjelp av ”et tak i fornærmedes høyre øre og ett tak i Bs pannelugg”. Fornærmedes hode ble dunket i asfalten gjentatte ganger mens den domfelte holdt det fast. Den domfelte dunket hodet så kraftig at B allerede etter det første dunket ble bevisstløs og ”geleaktig” i kroppen. Etter hvert klarte domfeltes bror å stanse voldsutøvelsen. B ble etterlatt hjelpeløs og bevisstløs¹⁷¹. B fikk alvorlige og varige mén som følge av legemsbeskadigelsen, blant annet har han nedsatt førlighet i høyre side av kroppen¹⁷².

Førstvoterende nevner forarbeidene til straffeloven av 2005 og lovgivers ønske om å skjerpe straffene for grov vold. Storkammeravgjørelsen i Rt. 2009 s. 1423¹⁷³ og førstvoterende gjør det klart at strafferammene ikke kan skjerpes til å samsvare med den nye straffeloven av 2005 der straffeloven av 1902 blir anvendt. Lagmannsretten hevet dommen fra tre års betinget fengsel til tre års ubetinget fengsel, og Høyesterett mener ikke at dommen er for streng. ”Ved straffeutmålingen er alvoret i angrepet på B og de konsekvensene volden fikk for ham det mest sentrale”¹⁷⁴ og legemsbeskadigelsen blir dermed førende for straffastsettelsen. Det presiseres at handlingene skjedde uten foranledning og at legemsbeskadigelsen har karakter

---

¹⁶⁹ Se punkt 2.2.4.

¹⁷⁰ Rt. 2010 s. 995 avsnitt 10.

¹⁷¹ Ibid avsnitt 11.

¹⁷² Ibid avsnitt 12.

¹⁷³ Se punkt 2.2.1.

¹⁷⁴ Rt. 2010 s. 995 avsnitt 16.

av mishandling¹⁷⁵. I tillegg ble det lagt vekt på at domfelte ved to tidligere anledninger også var dømt for vold. Ved vurderingen av straffeutmålingene ser førstvoterende hen til Rt. 2007 s. 1465 for sammenligning av straffenivået. Høyesterett valgte å forkaste anken og med det ble dommen på tre års ubetinget fengsel fra lagmannsretten stående.

Handlingene fant sted i 2008, kort tid før straffeloven av 1902 ble endret til å samsvare med straffenivåene i strl. 2005. Det var allerede skjedd en skjerping i straffenivået før lovendringen trådte i kraft. Det er vanskelig å si om straffen ville blitt vesentlig skjerpet dersom handlingene hadde funnet sted etter lovendringen. Førstvoterende nevner i avsnitt 16 at til tross for at storkammeravgjørelsen i Rt. 2009 s. 1423 fastslo at straffen ikke kunne bli skjerpet utover de strafferammer straffeloven av 1902 fastslo, var ikke straffen lagmannsretten hadde fastsatt for lav. I tillegg hadde det allerede skjedd en skjerping av straffen i lagmannsretten. I tingrettens dom ble det lagt vekt på den ønskede skjerpingen av straffenivået forarbeidene til straffeloven av 2005 fremsatte. Lagmannsretten kommenterte ikke dette. I forhold til den nye straffeloven av 2005 kunne dens § 274 bokstav a om kroppsskade som har skjedd uten foranledning og har karakter av overfall ha ført til at legemsbeskadigelsen ble ansett som grov. I tillegg kunne strl. 2005 § 77 bokstav k¹⁷⁶ bli tillagt vekt fordi den domfelte tidligere var dømt for lignende forbrytelser.

Et annet eksempel er dommen som er inntatt i Rt. 2012 s. 1322. En ung gutt, 18 og et halvt år ved utføringen av legemsbeskadigelsen, ble dømt for blant annet overtredelse av strl. § 229 første straffalternativ under særdeles skjerpende omstendigheter, jfr. strl. § 232. I denne saken ble gjerningspersonen også dømt for andre forhold, noen av dem begått før vedkommende fylte 18 år¹⁷⁷. I denne saken er det flere skjerpende omstendigheter som kommer til anvendelse. Den domfelte hadde blant annet som ledd i et ran uten forvarsel slått fornærmede gjentatte ganger i ansiktet med knyttet hånd. En bekjent av den domfelte hadde deltatt i legemsbeskadigelsen. Den fornærmede fikk flere skader, blant annet fikk han to kutt under øyet som begge måtte sys. Det ble lagt vekt på at dette var en uprovosert handling, jfr. strl. § 232 tredje punktum tredje straffalternativ, det var minst to som handlet i fellesskap, jfr. strl. § 232 tredje punktum fjerde straffalternativ¹⁷⁸, og fornærmede hadde ikke muligheten til å forsvare

---

¹⁷⁵ Rt. 2010 s. 995 avsnitt 17.

¹⁷⁶ Se punkt 2.3.5.

¹⁷⁷ Rt. 2012 s. 1322 avsnitt 8.

¹⁷⁸ Se punkt 2.2.4.

seg, jfr. strl. § 232 tredje punktum første straffalternativ¹⁷⁹. Alle disse forhold gjorde at handlingen ble ansett å være utført under særdeles skjerpene omstendigheter¹⁸⁰.

Handlingene som var utført etter at domfelte fylte 18 kvalifiserte til en lengre ubetinget fengselsstraff¹⁸¹. Forsvarer hadde fremmet ønske om andre reaksjoner enn ubetinget fengsel, blant annet samfunnsstraff. Førstvoterende presiserer at det skal ”ekstraordinære grunner” til for at straffen blir annet enn fengsel når strl. § 232 får anvendelse og viser til Rt. 2006 s. 1447 avsnitt 14. Det at den domfelte ”bare var 18 ½ år på gjerningstidspunktet kan i seg selv ikke gi grunnlag for samfunnsstraff”¹⁸² mente førstvoterende. Dommen er for øvrig enstemmig. Det er også uttalt i forarbeidene til strl. § 229 at dersom en gjerningsperson er fylt 18 år skal en uprovosert voldshandling som hovedregel straffes med ubetinget fengsel¹⁸³. Straffen i saken ble seks måneders ubetinget fengsel og seks måneders betinget fengsel¹⁸⁴. Departementet gjør det også klart i forarbeidene at selv om en legemsbeskadigelse, uansett om handlingen faller inn under strl. § 229 eller strl. § 231, er begått av en ung person, er ”det klare utgangspunkt at det skal reageres med ubetinget fengsel”¹⁸⁵ i de tilfeller gjerningspersonen er over 18 år. Departementet skriver at ”[d]et skal mye til for at ung alder skal kunne begrunne at deler av reaksjonen gjøres betinget eller at det benyttes en alternativ reaksjon i form av for eksempel samfunnsstraff.”¹⁸⁶ I forarbeidene til endringsloven av 2010 ble det uttalt at uprovosert vold blant unge var utbredt og lovgiver ville derfor skjerpe straffen for slike forhold for å vise at slike handlinger er straffverdige ved å i hovedsak anvende fengselsstraff¹⁸⁷.

Etter straffeloven av 2005 vil flere av de skjerpene omstendighetene som er oppstilt i § 77 kunne kommet til anvendelse i denne saken. Blant annet kunne bokstav f¹⁸⁸ om lovbrudd begått av flere i fellesskap og bokstav h¹⁸⁹ om forsvarsløse ofre blitt tillagt en viss vekt, mens

---

¹⁷⁹ Se punkt 2.2.2.

¹⁸⁰ Rt. 2012 s. 1322 avsnitt 10.

¹⁸¹ Ibid avsnitt 12.

¹⁸² Ibid avsnitt 15.

¹⁸³ Prop. 97 L (2009-2010) s. 42 første spalte.

¹⁸⁴ Rt. 2012 s. 1322 avsnitt 2.

¹⁸⁵ Prop. 97 L (2009-2010) s. 37 andre spalte.

¹⁸⁶ Ibid.

¹⁸⁷ Ibid s. 42 første spalte.

¹⁸⁸ Se punkt 2.2.4.

¹⁸⁹ Se punkt 2.2.2.

det ville berodd på en helhetsvurdering av saken om handlingene kom inn under bokstav a¹⁹⁰ om midler og metoder, bokstav c¹⁹¹ om vesentlig mer alvorlig resultat var tilsiktet eller kunne blitt følgen eller bokstav d¹⁹² om handlingene var begått på særlig hensynsløs måte. Hva gjelder straffen og dennes lengde er det ikke grunnlag for å tro at denne ville vært meget annerledes etter den nye straffeloven. Lovendringene i den någjeldende straffeloven som hevet straffnivået til å harmonere med den nye straffelovs straffnivå hadde allerede trådt i kraft da handlingene var begått. Strafferammen for legemsbeskadigelse, eller kroppsskade, er etter strl. 2005 § 273 fengsel i inntil 6 år. Gjerningspersonen ble i denne saken straffet etter strl. 1902 § 229 første alternativ der strafferammen er fengsel inntil fire år, men med tillegg på inntil tre års fengsel etter strl. § 232. Gjerningspersonen fikk en straff pålydende seks måneders ubetinget fengsel, samt seks måneders betinget fengsel.

Det er imidlertid ingen bestemmelse i strl. 2005 § 77 som får direkte anvendelse på lovbrudd som er skjedd uprovosert. Derimot har strl. 2005 § 274 om grov kroppsskade en bestemmelse i dens bokstav a at det skal tas i betraktning om voldshandlinger er skjedd ”uten foranledning”. Denne bestemmelsen viderefører strl. § 232 tredje punktum tredje alternativ¹⁹³, men med endret formulering begrunnet i at bestemmelsen skal ha et mer presist og tydelig innhold¹⁹⁴. Bakgrunnen for denne endringen er at det skal bli vanskeligere å nedsubsumere alvorlige tilfeller av vold som har skjedd uprovosert enn det tidligere har vært under straffeloven av 1902. Det beror fortsatt på en konkret vurdering av handlingene fra domstolene om vilkårene i strl. 2005 § 274 bokstav a er oppfylt, men det er lovgivers vilje at slike forhold skal straffes strengere i framtiden¹⁹⁵.

2.2.4 Legemsbeskadigelser som er begått av flere i fellesskap

Strl. § 232 tredje punktum fjerde alternativ.

I de tilfeller der en forbrytelse er blitt begått av flere i fellesskap skal dette ha betydning for straffeutmålingen. Alternativet tar sikte på blant annet gruppevold, altså tilfeller der flere per-

---

¹⁹⁰ Se punkt 2.2.1.

¹⁹¹ Se punkt 2.3.5.

¹⁹² Ibid.

¹⁹³ M. Matningsdal (2010) s. 99.

¹⁹⁴ Ot.prp.nr. 22 (2008-2009) s. 428 første og andre spalte.

¹⁹⁵ Ibid s. 428 andre spalte.

soner utøver vold mot en eller flere andre, men der de fornærmede er i mindretall i forhold til gjerningspersonene slik at dette skaper et misforhold mellom gruppene¹⁹⁶. Hvilken vekt dette alternativet skal få vil avhenge av de konkrete tilfellene, og vektleggingen kan variere fra sak til sak. Alternativet ”tar sikte på tilfeller hvor flere deltar aktivt i voldsutøvelsen på mer eller mindre lik linje både psykisk og fysisk”¹⁹⁷. Også der voldsutøvelsen er mer eller mindre organisert kan dette alternativet få anvendelse. Ett eksempel er vold mellom ulike typer av gjeng-er¹⁹⁸.

Dommen som er inntatt i Rt. 2004 s. 804 omhandlet reaksjonsfastsettelse for overtredelse av strl. § 229 andre alternativ jfr. § 232. En gruppe ungdommer hadde planlagt ”å ta” den første personen de så. Legemsbeskadigelsen var totalt uprovosert da ungdommene valgte en tilfeldig forbigående mann mens de var på vei til et gatekjøkken¹⁹⁹. Alle ungdommene var delaktig i legemsbeskadigelsen, men denne saken omhandlet kun reaksjonsfastsettelsen for den ene, A. Den domfelte både slo og sparket den fornærmede gjentatte ganger og den fornærmede fikk flere skader. Både A og D sparket den fornærmede i hodet og overkroppen gjentatte ganger med stor kraft²⁰⁰. Voldshandlingen den fornærmede ble utsatt for ”var et felles foretak alle de tre hadde vært enige om på forhånd”²⁰¹. På grunn av dette ble alle de tre ansett som samvirkere i hele angrepet mot den fornærmede og ”i relasjon til skadefølgen”²⁰².

Spørsmålet i saken var om gjerningspersonenes unge alder kunne tilsi at samfunnsstraff var det passende straffen i dette tilfellet. Høyesterett gjengir en del av lagmannsrettens dom der det står: ”Sterke allmennpreventive hensyn tilsier at det ved grov uprovosert vold foretatt av flere i fellesskap, bør reageres strengt, og at hovedregelen bør være ubetinget fengsel selv om de tiltalte, som her, er meget unge.”²⁰³ Høyesterett kom allikevel til at fordi gjerningspersonen kun var 15 år da handlingen ble utført ble straffen 210 timer samfunnsstraff, subsidiært fengsel i sju måneder.

---

¹⁹⁶ Ot.prp.nr. 79 (1988-1989) s. 47.

¹⁹⁷ Ibid.

¹⁹⁸ Ibid.

¹⁹⁹ Rt. 2004 s. 804 avsnitt 12.

²⁰⁰ Ibid.

²⁰¹ Ibid avsnitt 13.

²⁰² Ibid.

²⁰³ Ibid avsnitt 14.

Etter strl. 2005 § 77 kunne dens bokstav f kommet til anvendelse dersom loven hadde vært ikraftsatt på tidspunktet for legemsbeskadigelsen. Strl. 2005 § 77 bokstav e om planlegging kunne litt anvendt, i tillegg til bokstav c²⁰⁴ om resultat som lett kunne blitt vesentlig mer alvorlig og bokstav d²⁰⁵ om lovbrudd som er begått på en særlig hensynsløs måte. Hva gjelder strl. 2005 § 274 kunne bokstav a og d fått anvendelse ved vurderingen av om kroppsskaden ville blitt karakterisert som grov. Det er sannsynlig at straffen etter strl. 2005 ville blitt noe skjerpet fordi legemsbeskadigelsen fant sted for såpass mange år siden. Om straffen ville blitt fengsel er usikkert da de samme hensyn måtte ha blitt vurdert. Det samme gjelder dersom legemsbeskadigelsen hadde funnet sted etter endringen av straffeloven av 1902. Lovgiver ga i forarbeidene er klart ønske om en skjerping av straffen for alle legemsbeskadigelser. Det kunne ha blitt anvendt betinget fengsel eller gitt en strengere samfunnsstraff, men dette blir bare spekulering.

Et annet eksempel fra rettspraksis er Rt. 2004 s. 1355. Saken gjelder straffeutmåling etter strl. § 229 andre alternativ jfr. strl. § 232. I denne saken hadde fire personer planlagt å presse den fornærmede for penger ved hjelp av legemsbeskadigelse og trusler. Den fornærmede ble lurt ut til et småbruk der de fire gjerningspersonene ventet på ham. Han ble deretter bundet fast og slått, både med never og med diverse slagredskaper som plastslange og lettmetallskinke. Den fornærmede ble ”kontinuerlig sparket og slått”²⁰⁶ av flere i fellesskap. Alle de fire deltok i legemsbeskadigelsen, men en av dem, D, deltok i begrenset grad da han var den som holdt vakt slik at ingen skulle avsløre dem. A, B og C hadde alle sentrale roller både vedrørende mishandlingen og frihetsberøvelsen av den fornærmede²⁰⁷.

Førstvoterende uttaler at ”[f]orbrytelsen oppfyller flere av kriteriene som etter straffeloven § 232 kan medføre at den er begått under særdeles skjerpene omstendigheter”²⁰⁸. I tillegg til at det var flere gjerningspersoner hadde legemsbeskadigelsen karakter av mishandling²⁰⁹, den ble utøvd mot en forsvarsløs person²¹⁰ og den var uprovosert²¹¹. Det er imidlertid

---

²⁰⁴ Se punkt 2.3.5.

²⁰⁵ Ibid.

²⁰⁶ Rt. 2004 s. 1355 avsnitt 12.

²⁰⁷ Ibid avsnitt 17.

²⁰⁸ Ibid avsnitt 18.

²⁰⁹ Se punkt 2.3.4.

²¹⁰ Se punkt 2.2.2.

²¹¹ Se punkt 2.2.3.

sannsynlig at fornærmede ikke ville blitt like skadet dersom legemsbeskadigelsen hadde blitt begått av kun en person. Det ble også lagt vekt på at den fornærmede og hans nærmeste familie ble truet. Dette ble sett på som en ”integrert del av legemsbeskadigelsen”²¹² og truslene ble derfor vektlagt ved straffutmålingen. Handlingene var både godt planlagt og organisert, et moment som etter strl. 2005 § 77 bokstav e²¹³ skal vurderes som en skjerpende omstendighet.

Det ble uttalt i dommen at allmennpreventive hensyn tilsa at det må reagere strengt mot slike forbrytelser som fant sted i dette tilfellet²¹⁴. Tre av gjerningspersonene ble idømt fire års fengsel, mens D som ikke hadde vært like delaktig fikk to år og seks måneders fengsel som straff. Alle de fire gjerningspersonene var tidligere straffedømt²¹⁵.

Fordi denne dommen kom såpass mange år før lovendringen i 2010 er det naturlig å tro at straffen ville blitt skjerpet for alle de fire gjerningspersonene dersom hendelsen hadde skjedd etter lovendringen. Straffen ville sannsynligvis også blitt skjerpet dersom handlingen hadde funnet sted etter ikrafttredelsen av straffeloven av 2005. Hvor mye straffen ville blitt skjerpet er vanskelig å spå, men i forarbeidene til endringsloven av 2010 uttalte departementet at straffen i utgangspunktet ikke burde ligge under seks måneders fengsel²¹⁶, en skjerpelse av straffen på mellom tre og to måneders fengsel.

I forarbeidene til endringsloven av 2010 uttaler departementet at normalstraffnivået for lovbrudd etter andre alternativ i strl. § 229 ikke var innenfor en fast ramme, men at normalnivået var mer usikkert enn normalnivået for overtredelse av bestemmelsens første alternativ. Gjennom å se på rettspraksis kom departementet imidlertid frem til at fengsel mellom 36 dager og 120 dager ble benyttet for slike lovbrudd²¹⁷, da uten at strl. § 232 skjerpet straffen. For forbrytelser etter strl. § 229 andre alternativ mente departementet at normalnivået for straff burde heves til fengsel fra seks måneder. Forarbeidene sier ikke noe om maksimumsnivået innenfor normalnivået, men departementet gikk inn for å heve maksimumsstraffen i dette alternativet fra seks til åtte år²¹⁸. I dagens straffelov står allikevel seks års fengsel som maksimumsstraffen for forbrytelser som subsumeres under strl. § 229 andre alternativ. Grunnen til

---

²¹² Rt. 2004 s. 1355 avsnitt 19.

²¹³ Se punkt 2.3.5.

²¹⁴ Rt. 2004 s. 1355 avsnitt 23.

²¹⁵ Ibid avsnitt 6, 7, 8 og 9.

²¹⁶ Prop. 97 L (2009-2010) s. 37 første spalte.

²¹⁷ Ibid s. 35 første spalte.

²¹⁸ Ibid s. 37 første spalte.

at seks års fengsel ble stående som høyeste straff var at dersom straffen ble forhøyet til åtte år ville ”dette kunne få betydelige økonomiske og administrative konsekvenser”²¹⁹ og datidens regjering gikk derfor imot forslaget og med flertall i Stortinget ble strafferammen stående. Selv om straffen ikke ble forhøyet står ønsket om skjerpet straff fast. Fordi strafferammen etter første og tredje alternativ ble skjerpet er det naturlig at straffastsettelsen for overtredelser av disse alternativene også skjerpes. Men ”rettstilstanden ville blitt underlig om straffenivået for de to øvrige straffalternativene ble skjerpet”²²⁰ uten at straffenivået for overtredelser av andre alternativ fulgte denne utviklingen. Hensynet til en jevn økning av straffenivået må være overordnet.

Andre eksempler på dommer der flere personer handlet i fellesskap er Rt. 2005 s. 941²²¹ der to personer handlet i fellesskap og Rt. 2007 s. 616²²² omhandlet straffeutmåling for to av syv personer som i fellesskap påførte den fornærmede legemsbeskadigelser med ulike farlige redskap. Dommen som er inntatt i Rt. 2007 s. 1465²²³ omhandlet uprovosert vold utøvd av to personer i fellesskap. Begge de domfelte utøvde volden, men en av de domfelte var litt mer aktiv enn den andre. Høyesterett behandlet straffutmåling for begge gjerningspersonene, og straffen ble fire og et halvt års fengsel for begge. I Rt. 2012 s. 1322²²⁴ var det to gjerningspersoner. Dommen gjaldt straffeutmåling kun for den ene av de to gjerningspersonene.

I strl. 2005 § 77 bokstav f er dette momentet videreført til å få en generell anvendelse. Bestemmelsen tar sikte på lovbrudd som er ”begått av flere i fellesskap”. Noe av det lovgiver tok sikte på her var såkalt gruppevold²²⁵ som har blitt et økende problem i dagens samfunn. Faren for skade er ofte større dersom det er flere personer som utfører en voldshandling samtidig. Departementet bemerker at slike forhold også kan trekke i formildende retning dersom personers avhengighetsforhold har blitt utnyttet for å få dem til å begå lovbrudd, men for vedkommende som utnyttet andre vil slike forhold klart trekke i skjerpende retning²²⁶.

---

²¹⁹ M. Matningsdal (2013) note 1912 til strl. 1902.

²²⁰ M. Matningsdal (2010) s. 511.

²²¹ Se punkt 2.2.1.

²²² Ibid.

²²³ Se punkt 2.2.3.

²²⁴ Ibid.

²²⁵ Ot.prp.nr. 8 (2007-2008) s. 270 andre spalte.

²²⁶ Ibid.

Strl. 2005 § 274 bokstav d inneholder også en bestemmelse om at det ved vurderingen av om en kroppsskade er grov skal det legges vekt på om den er ”begått av flere i fellesskap”. Bestemmelsen viderefører gjeldende rett²²⁷.

2.3 Øvrige skjerpene omstendigheter

2.3.1 Legemsbeskadigelser utført på en særlig smertefull måte

Strl. § 232 første punktum første alternativ.

Det første straffeskjerpene momentet i strl. § 232 første punktum omhandler forbrytelser som er begått på en særlig smertefull måte. Ordlyden er relativt generell, men avgrenser også ved bruk ordet ”særlig” som viser at dersom dette alternativet skal anvendes må smerten som følge av skaden være sterkere enn det som vanligvis er tilfelle ved en smertefull legemsbeskadigelse²²⁸. Der skaden er betydelig etter strl. § 231 jfr. strl. § 9 vil denne skjerpene omstendighetene kunne komme til anvendelse. Dette er en svært generell bestemmelse og det er mange forskjellige måter en voldshandling kan bli utført på en særlig smertefull måte på. Det må bero på en konkret vurdering i den individuelle sak om voldshandlingene var særlig smertefulle. Fordi denne bestemmelsen er så generell vil den ikke få en nøye gjennomgang. Eksempler fra rettspraksis der retten har fastslått at momentet er tilstede er blant annet Rt. 2004 s. 1355²²⁹ og Rt 2013 s. 516²³⁰.

2.3.2 Legemsbeskadigelser utført ved hjelp av gift eller andre stoffer

Strl. § 232 første punktum andre alternativ.

Dersom ”Gift eller andre Stoffe” som i høy grad er farlige for helsen blir brukt i forbindelse med en legemsbeskadigelse skal dette også føre til en strengere reaksjon. Det er sjelden dette alternativet anvendes i praksis. Et vilkår for å kunne bruke dette alternativet er at den konkrete bruken som ble gjort under forbrytelsen var farlig²³¹. Det er for eksempel ikke ansett som farlig å anvende white spirit for å fjerne maling på kroppen, men dersom man tvinger i noen

---

²²⁷ Ot.prp.nr. 22 (2008-2009) s. 428 andre spalte.

²²⁸ M. Matningsdal (2013) note 1928 til strl. 1902.

²²⁹ Se punkt 2.2.4.

²³⁰ Se punkt 2.2.1.

²³¹ M. Matningsdal (2013) note 1929 til strl. 1902.

white spirit vil dette kunne være farlig. Denne bestemmelsen er lite praktisk fordi den forekommer så sjelden i praksis²³².

Det er ikke videreført en lignende bestemmelse i den nye straffeloven av 2005, men fordi de skjerpene momentene etter den nye straffeloven ikke er ment å være uttømmende, er det mulig at dersom en slik omstendighet forekom i praksis ville den trekke i straffeskjerpene retning ved reaksjonsfastsettelsen.

2.3.3 Legemsbeskadigelser som er motivert av fornærmedes hudfarge, nasjonale eller etniske opprinnelse, religion, livssyn, homofile orientering eller nedsatte funksjonsevne

Strl. § 232 tredje punktum andre alternativ.

De lovbrudd som kan falle inn under det andre alternativet i tredje punktum er lovbrudd som er ”motivert av fornærmedes hudfarge, nasjonale eller etniske opprinnelse, religion, livssyn, homofile orientering eller nedsatte funksjonsevne”. Tidligere brukte loven betegnelsen ”rasistisk motivert”, men bestemmelsen ble endret ved lov 21. juni 2013 nr. 85 som trådte i kraft samme dag. I forarbeidene til denne loven kommer det fram at departementet ønsket bedre og bredere beskyttelse av grupper som oftere kunne være utsatt for vold. Fordi disse gruppene har et utvidet vern ved legemsbeskadigelse etter strl. 2005 § 274 om grov kroppsskade²³³ mente departementet at det var grunn til å forandre strl. 1902 § 232 slik at bestemmelsen kunne anvendes straks. For at momentene skulle kunne vektlegges ved straffeutmåling var det hensiktsmessig å endre den någjeldende bestemmelsen slik at de kunne tas i bruk straks²³⁴.

Denne bestemmelsen er også inntatt i strl. 2005 § 77 bokstav i. Departementet mente at såkalte hatmotiverte lovbrudd burde få strengere reaksjoner enn etter datidens praksis²³⁵. Fordi slik kriminalitet rammer flere med samme type bakgrunn, og ikke bare den direkte fornærmede, mente departementet at slike utsatte grupper trengte en særskilt beskyttelse. Vold, og andre lovbrudd, som har sin bakgrunn i ”religion eller livssyn, hudfarge, nasjonale eller etniske opprinnelse, homofile orientering, funksjonsevne eller andre forhold som støter an

---

²³² M. Matningsdal (2013) note 1929 til strl. 1902.

²³³ Prop. 131 L (2012-2013) s. 78 andre spalte.

²³⁴ Ibid s. 79 første spalte.

²³⁵ Ot.prp.nr. 8 (2007-2008) s. 271 andre spalte.

mot grupper med et særskilt behov for vern²³⁶ bør straffes strengere, og en generell bestemmelse om at slike lovbrudd skal trekke i skjerpene retning ved reaksjonsfastsettelsen ble tatt inn i strl. 2005 § 77. Det er spesielt i de tilfellene der forbryterens motiver helt eller delvis har sin bakgrunn i en eller flere av bestemmelsens momenter at bokstav i kommer til anvendelse²³⁷. Også andre grupper enn de som er uttrykkelig nevnt i bestemmelsen kan være beskyttet, jfr. bestemmelsens siste alternativ. Det ble foreslått under høringen å også innta høy alder og kjønn i oppregningen, men lovgiver mente at disse gruppene ikke i samme grad kunne skilles ut som grupper som ”rent faktisk – og til en viss utstrekning – utsettes for hatmotivert kriminalitet”²³⁸. Departementet uttalte at ”[e]t lovfestet vern for alle, kan lett bli et lovfestet vern for ingen”²³⁹ og at de derfor ville være varsomme med hvilke grupper de tok inn i denne bestemmelsen. Fordi lovgiver har gitt et så klart uttrykk for at hatmotivert kriminalitet er svært straffverdig vil denne bestemmelsen forhåpentligvis også være allmennpreventiv da den viser at samfunnet ikke tolerer slike hatmotiverte lovbrudd.

Også etter strl. 2005 § 274 om grov kroppsskade er denne bestemmelsen videreført. Strl. 2005 § 274 bokstav e har samme ordlyd som strl. 2005 § 77 bokstav i og strl. 1902 § 232 tredje punktum andre alternativ. Bestemmelsen viderefører gjeldende rett etter at ordlyden i strl. § 232 ble forandret i 2013²⁴⁰.

2.3.4 Legemsbeskadigelser som har karakter av mishandling

Strl. 232 tredje punktum femte alternativ.

Det siste straffeskjerpene momentet i strl. § 232 er vold som ”har karakter av mishandling”. Bestemmelsen tar sikte på de voldshandlinger som både strekker seg over tid og de som har stort omfang. For eksempel kan voldshandlinger mot familiemedlemmer eller kjæreste som også har elementer av psykisk mishandling komme inn under dette alternativet. Et annet eksempel er der voldsutøvelsen har ”et særlig utspekulert eller sadistisk preg”²⁴¹. I Rt. 2004 s. 1355²⁴² ble det vektlagt at legemsbeskadigelsen hadde karakter av mishandling. Det var ikke

---

²³⁶ Ot.prp.nr. 8 (2007-2008) s. 44 første spalte

²³⁷ Ibid s. 271 andre spalte.

²³⁸ Ibid s. 44 første spalte.

²³⁹ Ibid.

²⁴⁰ Ibid s. 428 andre spalte.

²⁴¹ Ot.prp.nr. 79 (1988-1989) s. 47.

²⁴² Se punkt 2.2.4.

tvil om at den fornærmede hadde blitt utsatt for ”sadistisk tortur” i det han ble utsatt for ”et stort antall slag med slagvåpen”²⁴³. I Rt. 2010 s. 995²⁴⁴ hadde legemsbeskadigelsen blant annet karakter av mishandling. Førstvoterende skriver at handlingene den domfelte utøvde hadde karakter av mishandling fordi han ”gjentatte ganger dunket fornærmedes hodet hardt mot asfalten også etter at han var blitt bevisstløs”²⁴⁵. Andre eksempler er Rt. 2013 s. 516²⁴⁶ der voldsanvendelsen ble betegnet som ”langvarig, massiv, preget av mishandling og til dels ekstremt smertefull”²⁴⁷ og Rt. 2013 s. 1537²⁴⁸ der voldshandlingen ble beskrevet som mishandling.

I den nye straffeloven av 2005 har § 274 om grov kroppsskade videreført denne bestemmelsen i bokstav c. Forarbeidene tilsier at bestemmelsen skal vurderes likt som den någjeldende²⁴⁹.

2.3.5 Legemsbeskadigelser som er utført under andre særdeles skjerpene omstendigheter

Strl. § 232 første punktum fjerde alternativ.

Straffeloven § 232 første punktum viser også til at ”andre særdeles skjerpene omstendigheter” kan føre til strengere straff noe som tilsier at første punktum ikke er uttømmende. Her kan andre omstendigheter enn de som er uttrykkelig nevnt i strl. § 232 første eller tredje punktum føre til en skjerpelse av straffen. De omstendigheter som er beskrevet i strl. § 232 tredje punktum er noen av momentene som det særlig skal legges vekt på for å avgjøre om ”andre særdeles skjerpene omstendigheter” kommer til anvendelse. Det er en generell bestemmelse, jfr. ordlyden. Domstolene må dømme konkret i den individuelle sak hvilke momenter som faller inn under denne bestemmelsen. Avgjørende for om det er andre særdeles skjerpene omstendigheter i en sak er en totalvurdering av forholdene hvor også andre forhold enn de som er nevnt i tredje punktum kan komme inn²⁵⁰. I de tilfeller en skjerpene omstendighet

---

²⁴³ Rt. 2004 s. 1355 avsnitt 15.

²⁴⁴ Se punkt 2.2.3.

²⁴⁵ Rt. 2010 s. 995 avsnitt 17.

²⁴⁶ Se punkt 2.2.1.

²⁴⁷ Rt. 2013 s. 516 avsnitt 11.

²⁴⁸ Se punkt 2.2.2.

²⁴⁹ Ot.prp.nr. 22 (2008-2009) s. 428 andre spalte.

²⁵⁰ J. Andenæs (2008) s. 97.

ikke er ”særdeles” skjerpene, vil det ikke føre til forhøyet strafferamme i strl. §§ 229 eller 231.

Det er flere bestemmelser i straffeloven av 2005 om skjerpene omstendigheter som ikke er uttrykkelig nevnt i någjeldende straffelov. Bokstav b i strl. 2005 § 77 gjelder lovbrudd som ”har satt menneskers liv eller helse i fare”. Ved legemsbeskadigelse kan dette for eksempel være at noen har slått til en person såpass hardt at vedkommende blir bevisstløs eller blir liggende livløs. Eksempler fra rettspraksis der fornærmede har blitt etterlatt bevisstløs er blant annet Rt. 2010 s. 995²⁵¹ og Rt. 2007 s. 1465²⁵². Bestemmelsen tar også sikte på lovbrudd som har ”voldt velferdstap”, et begrep som også er kjent etter strl. 1902²⁵³. Bestemmelsene om å sette et menneskes liv eller helse i fare er ganske selvforklarende, men begrepet ”velferdstap” har ikke et like klart innhold. Som regel omfatter begrepet at en person har mistet muligheten til å opprettholde sin økonomiske posisjon. Dersom en person blir arbeidsudyktig kan dette gå under ”velferdstap”, men også dersom en person blir skadet på en slik måte at vedkommende blir tvunget til å bytte yrke og/eller omskolere seg kan dette gå under ”velferdstap”. Departementet beskriver velferdstap som ”en reduksjon i livskvaliteten som forutsetningsvis er tap av annen art enn det som knytter seg til liv eller helse”²⁵⁴. Det må også være en årsakssammenheng mellom voldshandlingen og velferdstapet. Et annet eksempel på velferdstap er der en voldshandling fører til at fornærmede vegrer seg for å ferdes i enkelte området eller til enkelte tider som følge av handlingen. Velferdstap har størst betydning etter at en voldshandling er begått, og relaterer seg som oftest til konsekvenser for fornærmede i etterkant av handlingen²⁵⁵.

Strl. 2005 § 77 bokstav c er todelt. Denne bestemmelsene omhandler for det første tilfeller der en handling er ”tilsiktet et vesentlig mer alvorlig resultat” enn det som faktisk ble resultatet, og handlingen ikke i tilstrekkelig grad kan subsumeres under et annet straffebud²⁵⁶. For eksempel der gjerningspersonen har hatt planer om å slå i hjel en annen person, men mislykkes. Gjerningspersonen kan her bli dømt for legemsbeskadigelse, eller kroppsskade som det heter etter den nye straffeloven, og det vil trekke i skjerpene retning at drap var den til-

---

²⁵¹ Se punkt 2.2.3.

²⁵² Ibid.

²⁵³ Ot.prp.nr. 8 (2007-2008) s. 269 andre spalte.

²⁵⁴ Ibid.

²⁵⁵ Ibid.

²⁵⁶ Ibid.

siktede handlingen. Det vil være et konkursspørsmål om handlingen skal subsumeres under bestemmelse om forsøk på drap. Departementet bemerker at utjenlige forsøk ikke kommer under denne bestemmelsen²⁵⁷. I Rt. 2013 s. 1537²⁵⁸ ga den domfelte uttrykk for at et alvorligere resultat var tilsiktet i det han ropte ”du skal dø” mens han sparket og slo sin tidligere kjæreste.

For det andre vil denne bestemmelsen gjelde tilfeller der et mer alvorlig resultat enn det som var tilsiktet faktisk kunne ha inntrådt. Et eksempel kan være der bare flaks fører til at en kniv ikke gjennomtrenger huden til fornærmede fordi den fornærmede hadde en veske eller et tykt klesplagg som stoppet kniven, eller at kniven gjennomtrenger huden på armen istedenfor å gå inn i brystet på fornærmede. Et eksempel der resultatet av legemsbeskadigelsen kunne blitt mer alvorlig enn det faktiske utfallet er Rt. 2005 s. 941²⁵⁹ der en eldre dame ble slått i hodet med en stein. Førstvoterende skriver i dommen at de fornærmede må ha vært klare over at risikoen for langt alvorligere skade var nærliggende slik steinen ble brukt i dette tilfelle. I Rt. 2004 s. 804²⁶⁰ gjenga Høyesterett en del av lagmannsretten dom der det ble uttalt at ”[s]kaden kunne lett blitt langt mer alvorlig”²⁶¹ fordi en av gjerningspersonene hadde på seg vernesko med metalltupp mens hans sparket den fornærmede. Også i Rt. 2007 s. 1465²⁶² ble det uttalt at skadevirkningene var store og ”det kunne lett gått verre”²⁶³.

Det finnes en bestemmelse i strl. 2005 § 77 bokstav d om at det skal vektlegges i skjerpene dersom et lovbrudd er begått på en ”særlig hensynsløs måte”. Ett eksempel er tilfeller der legemsbeskadigelsen ligger nær opp mot det man vil karakterisere som tortur. Rettspraksis har flere eksempler på dette. Rt. 2004 s. 1355²⁶⁴ der den fornærmede ble utsatt for omfattende legemsbeskadigelse med diverse farlige redskaper og Rt. 2007 s. 1465²⁶⁵ der fornærmedes hode ble trampet på av en av gjerningspersonene er eksempler på forhold som kunne blitt subsumert under denne bestemmelsen dersom bestemmelsen hadde vært trådt i

---

²⁵⁷ Ot.prp.nr. 8 (2007-2008) s. 269 andre spalte.

²⁵⁸ Se punkt 2.2.2.

²⁵⁹ Se punkt 2.2.1.

²⁶⁰ Se punkt 2.2.4.

²⁶¹ Rt. 2004 s. 804 avsnitt 13.

²⁶² Se punkt 2.2.3.

²⁶³ Rt. 2007 s. 1465 avsnitt 14.

²⁶⁴ Se punkt 2.2.4.

²⁶⁵ Se punkt 2.2.3.

kraft på det tidspunkt handlingene ble utført. Andre eksempler er Bestemmelsens ordlyd er generell og det vil bero på en helhetsvurdering av de konkrete forhold om handlingene faller inn under denne bestemmelsen.

Der et lovbrudd er begått som ”ledd i en planlagt eller organisert virksomhet” skal dette skjerpe straffen, jfr. strl. 2005 § 77 bokstav e. Et eksempel kan være at to personer planlegger hvordan de skal skade en tredje person som i Rt.2005 s. 941²⁶⁶, eller at personer lurer med seg offeret til et sted der noen andre står og venter, og ved ankomst blir offeret overfalt av personene som i Rt. 2004 s. 1355²⁶⁷. I Rt. 2004 s. 804²⁶⁸ planla noen ungdommer å ta den første personen de så mens de var på vei til et gatekjøkken. Men det trenger ikke alltid være flere gjerningspersoner. Dersom kun en person har planlagt et lovbrudd kan dette være nok til at det skal trekke i skjerpende retning ved straffutmålingen²⁶⁹. I Rt. 2005 s. 941²⁷⁰ hadde to personer planlagt å stjele penger fra en eldre dame. Damen ble også utsatt for legemsbeskadigelse. Etter det departementet skriver i forarbeidene til bestemmelsen stilles det ikke strenge krav for at et lovbrudd skal kunne karakteriseres som et ledd i planlagt eller organisert virksomhet. ”En bevisst samkjørt atferd må være tilstrekkelig”²⁷¹ står det i forarbeidene. Dersom gjerningspersonene har ”samordnet eller koordinert”²⁷² sine handlinger vil dette være tilstrekkelig til at lovbruddet kan bli subsumert under denne bestemmelsen. Et eksempel kan være at to personer planlegger hvordan de skal skade en tredje person, eller at en personer lurer med seg offeret til et sted der en annen står og venter og ved ankomst blir offeret overfalt av personene. Men det trenger ikke alltid være flere gjerningspersoner. Dersom kun en person har planlagt et lovbrudd kan dette være nok til at det skal trekke i skjerpende retning ved straffutmåling.

Bokstav g i strl. 2005 § 77 gjelder lovbrudd som er ”forøvet ved at lovbrøyteren har utnyttet eller forledet unge personer, personer i en meget vanskelig livssituasjon, som er psykisk utviklingshemmet eller står i et avhengighetsforhold til lovbrøyteren”. Bruken av ordene ”utnyttet” og ”forledet” viser at det må være en ”årsakssammenheng mellom den unge alderen,

---

²⁶⁶ Se punkt 2.2.1.

²⁶⁷ Se punkt 2.2.4.

²⁶⁸ Ibid.

²⁶⁹ Ot.prp.nr. 8 (2007-2008) s. 270 andre spalte.

²⁷⁰ Se punkt 2.2.1.

²⁷¹ Ot.prp.nr. 8 (2007-2008) s. 270 første spalte.

²⁷² Ibid.

den vanskelige livssituasjonen osv. og personens deltakelse i forbindelse med den straffbare handlingen²⁷³. For eksempel kan et eldre familiemedlem utnytte sin posisjon og alder til å overtale et yngre familiemedlem til å banke en person fordi vedkommende så rart på ham. Det uttales i forarbeidene at grensen mellom utnyttelse og forledelse ikke er en skarp grense²⁷⁴. Hva gjelder utnyttelse er det sentralt at ”personen selv ikke har noen motforestillinger mot å delta²⁷⁵. Når det kommer til forledelse må hovedgjerningspersonen ha brukt sin stilling overfor den andre personen aktivt i å forlede ham eller henne. Alle personer under 18 år regnes som ”unge personer” etter denne bestemmelsen, og både høy og lav grad av psykisk utviklingshemming omfattes. Avhengighetsforholdet kan ha sin bakgrunn i følelsesmessig forhold, som for eksempel mellom kjærester, og det kan være av både økonomisk og materiell karakter²⁷⁶.

Dersom et lovbrudd er ”begått i offentlig tjeneste eller er forøvet ved brudd på en særlig tillit” skal dette regnes som en skjerpende omstendighet etter strl. 2005 § 77 bokstav j. Personer i offentlig tjeneste er gitt en viss tillit av befolkningen, og denne tilliten blir så klart svekket dersom for eksempel en politimann slår løs på en sivil person. Det er jo nettopp slike situasjoner politiet skal beskytte befolkningen mot²⁷⁷. Det har imidlertid blitt akseptert at politiet bruker ”en god del vold²⁷⁸ ved pågripelser, og politiet kan gå lengre enn andre uten å bli dømt for vold²⁷⁹. Generelt for både legemsfornærmelse og legemsbeskadigelse antas det dermed at terskelen for overtredelse av strl. §§ 228 og 229 er høyere for politiet enn for andre.

Strl. 2005 § 77 bokstav k sier at dersom en gjerningsperson er tidligere dømt for en overtredelse av samme type lovbrudd skal dette skjerpe straffen. Der det har gått lang tid mellom lovbruddene kan det gjøres unntak²⁸⁰. En strafferettslig reaksjon er jo ment å være preventiv og virke avskrekkende for en dømte, og i de tilfeller en gjerningsperson ikke har reagert ønskelig på slike reaksjoner vil det være en skjerpende omstendighet at selv om vedkommende må vite at det å slå noen bevisstløs er galt, likevel gjentar dette. Et eksempel på at

---

²⁷³ Ot.prp.nr. 8 (2007-2008) s. 270 andre spalte.

²⁷⁴ Ibid s. 271 første spalte.

²⁷⁵ Ibid.

²⁷⁶ Ibid.

²⁷⁷ Ibid s. 272 første spalte.

²⁷⁸ M. Matningsdal (2010) s. 83.

²⁷⁹ Se Rt. 2007 s. 1172, Rt. 2007 s. 1473, Rt. 2008 s. 696.

²⁸⁰ Ot.prp.nr. 8 (2007-2008) s. 272 andre spalte.

dette har hatt betydning for straffeutmålingen etter någjeldende straffelov er Rt. 2004 s. 1355²⁸¹ der alle de fire dømte var tidligere straffedømt. Andre eksempler er Rt. 2005 s. 941²⁸² og Rt. 2010 s. 1324²⁸³. Någjeldende straffelov § 61 har en lignende bestemmelse. I de tilfeller en tidligere domfelt person begår en ny straffbar handling av samme art han tidligere dømt for kan dette føre til at straffen fordobles. Bestemmelsen ble anvendt i blant annet Rt. 2007 s. 616²⁸⁴ og Rt. 2010 s. 995²⁸⁵.

Det skal trekkes i skjerpende retning ved straffeutmålingen dersom et lovbrudd er blitt ”begått i nærvær av barn under 15 år”, jfr. strl. 2005 § 77 bokstav l. Bestemmelsen blir ikke særskilt nevnt i Ot.prp.nr. 8 (2007-2008) i motsetning til de andre, men det er nevnt i proposisjonen at det er en psykisk belastnings for barn å være tilskuer eller tilhører til lovbrudd, da spesielt vold eller andre overgrep²⁸⁶. Senere så lovgiver det som nødvendig å innta en særskilt lovfestet beskyttelse for barn under 15 år og bestemmelsen ble tilføyd ved lov 19. juni 2009 nr. 74. Formålet med å ha en slik bestemmelse var å synliggjøre at barn ofte lider dersom de er vitne til straffbare handlinger. Departementet mente man i større utstrekning enn tidligere burde skjerpe straffen dersom et barn ble utsatt for slike påkjenninger. At det ble satt en grense på 15 år skyldes at departementet ville særlig beskytte yngre barn²⁸⁷.

3 Konklusjon

I de fleste Høyesterettsdommene om legemsbeskadigelse under skjerpende omstendigheter er det selve straffeutmålingen retten vurderer og fastsetter. Spørsmålet om det har forekommet skjerpende omstendigheter blir ofte vurdert av de lavere instansene og Høyesterett godtar som regel disse vurderingene. Av og til blir det kun fastslått at en handling er utført under skjerpende omstendigheter uten at dette er gitt en grundigere gjennomgang. I de tilfeller en legemsbeskadigelse er utført med kniv er det ikke tvil om at strl. § 232 første punktum andre alterna-

---

²⁸¹ Se punkt 2.2.4.

²⁸² Se punkt 2.2.1.

²⁸³ Ibid.

²⁸⁴ Ibid.

²⁸⁵ Se punkt 2.2.3.

²⁸⁶ Ot.prp.nr. 8 (2007-2008) s. 271 andre spalte.

²⁸⁷ Ot.prp.nr 22 (2008-2009) s. 398 andre spalte.

tiv kan anvendes, men de mer generelle bestemmelsene som for eksempel om volden har karakter av mishandling kan det være grunn til å vurdere. I de tilfeller straffen enten blir satt opp eller ned i Høyesterett, trenger ikke dette bety at Høyesterett mener det ikke foreligger skjerpene omstendigheter, men heller at disse har blitt tillagt for lite eller for mye vekt. Også formildende omstendigheter kan bli vektlagt forskjellig i de ulike instansene.

I rettspraksis foretas det en konkret vurdering av hvilket straffalternativ i strl. § 229 som anvendes. En helhetsvurdering av alle de skjerpene omstendighetene i saken foretas for å fastsette en passende straff. Det er sjelden at de ulike skjerpene omstendighetene gis en selvstendig betydning der flere momenter har forekommet, men det kan ha vært ett eller flere momenter som kan ha vært førende for straffeutmålingen. I Rt. 2013 s. 516²⁸⁸ var det flere skjerpene omstendigheter som ble vurdert samlet, mens det i Rt. 2007 s. 1465²⁸⁹ ble lagt stor vekt på at legemsbeskadigelsene skjedde uprovosert selv om også andre skjerpene momenter var til stede.

Av og til kan det forekomme flere strafferettslige forhold i en sak. En gjerningsperson dømmes for eksempel for ran i tillegg til legemsbeskadigelse som i Rt. 2005 s. 941²⁹⁰. Andre eksempler er Rt. 2010 s. 1324²⁹¹ der den domfelte også ble dømt for brudd på våpenloven eller Rt. 2014 s. 8²⁹² der den domfelte også ble dømt for narkotikaforbrytelser. I slike saker kan det være vanskelig å se hvor straffenivået for de enkelte forbrytelsene ligger. Der det er legemsbeskadigelsen som er førende for straffeutmålingen vil dette gi et klarere bilde av straffenivået for legemsbeskadigelse på det gitte tidspunktet, men av og til vurderes alle overtredelsene under ett og det kan være vanskelig å se et straffenivå for legemsbeskadigelsen alene. På den annen side er det ikke uvanlig at en person dømmes for flere ulike forbrytelser i samme dom.

Før lovendringen av straffeloven av 1902 lå normalstraffenivået for overtredelser av strl. § 229 første straffalternativ på fengsel i 30 til 120 dager. Strl. § 229 andre straffalternativ hadde et normalstraffenivå på fengsel i 36 til 120 dager mens bestemmelsens tredje alternativ hadde et normalstraffenivå på fengsel fra tre og et halvt til seks år. I forarbeidene ble det gitt anvisninger på hvor normalstraffenivået burde ligge. For første alternativ var dette fengsel i 60

---

²⁸⁸ Se punkt 2.2.1.

²⁸⁹ Se punkt 2.2.3.

²⁹⁰ Se punkt 2.2.1.

²⁹¹ Ibid.

²⁹² Se punkt 2.2.3.

dager til seks måneder, for andre alternativ fengsel fra seks måneder, og tredje alternativ fengsel i fem til syv år. Dette var straffnivå uten at strl. § 232 hadde fått anvendelse, og straffen heves i de tilfeller skjerpene omstendigheter er til stede. Etter å ha sett på rettspraksis før lovendringen, fra 2004 og fram til 2010, ser man straffen ligger på fengsel fra seks måneder²⁹³ til forvaring i fem år²⁹⁴ for strl. § 229 første alternativ der skjerpene omstendigheter er tilstede. For andre alternativ ligger straffen mellom samfunnsstraff i 240 timer²⁹⁵ til fengsel i fire år²⁹⁶. Straffeutmålingen spenner svært vidt for begge disse alternativene. For tredje alternativ var straffen mellom tre²⁹⁷ og fire og et halvt år²⁹⁸.

Etter lovendringen er det færre dommer å vise til. En dom der domfelte ble dømt for overtredelse av strl. § 229 første alternativ jfr. strl. § 232 ble straffen ubetinget fengsel i seks måneder og betinget fengsel i seks måneder²⁹⁹. For andre alternativ i strl. § 229 jfr. strl. § 232 ble straffen fengsel i ett år og ti måneder³⁰⁰. Det er kun en dom der strl. § 229 tredje straffalternativ ble overtrådt etter lovendringen i 2010 og straffen ble der satt til fengsel i åtte år og seks måneder³⁰¹. Men straffnivået etter lovendringen er fortsatt uklart da det er så få dommer å henvise til. Det er klart at i de tilfeller der skjerpene omstendigheter er tilstede vil straffen ligge i det øvre sjiktet av normalstraffnivået.

Hva gjelder grov legemsbeskadigelse etter strl. § 231 lå straffnivået på fengsel mellom tre år og sju år før lovendringen i 2010. Lovgivers ønske var at normalnivået for grov legemsbeskadigelse skulle ligge på fengsel mellom tre og åtte til ni år. I dommene over er det kun en dom fra før lovendringen og straffen ble der fem års fengsel. Etter 2010 viser rettspraksis at grov legemsbeskadigelse under skjerpene omstendigheter har blitt straffet med fengsel i 10 år. Også etter 2010 er det kun en dom der denne bestemmelsen har kommet til anvendelse. I dommen før lovendringen, Rt. 2005 s. 1634³⁰² var det også formildende om-

---

²⁹³ Rt. 2010 s. 1324, se punkt 2.2.1.

²⁹⁴ Rt. 2005 s. 941, se punkt 2.2.1.

²⁹⁵ Rt. 2006 s. 1447, se punkt 2.2.1.

²⁹⁶ Rt. 2004 s. 1355, se punkt 2.2.4.

²⁹⁷ Rt. 2010 s. 995, se punkt 2.2.3.

²⁹⁸ Rt. 2009 s. 1423, se punkt 2.2.1.

²⁹⁹ Rt. 2012 s. 1322, se punkt 2.2.3.

³⁰⁰ Rt. 2013 s. 1537, se punkt 2.2.2.

³⁰¹ Rt. 2014 s. 8, se punkt 2.2.2.

³⁰² Se punkt 2.2.2.

stendigheter domstolene tok hensyn til, men før disse ble tatt i betraktning ble det uttalt at fengsel i seks til syv år var passende. Dommen som kom etter lovendringen, Rt. 2013 s. 516³⁰³, viser allikevel en skjerping av straffnivået for grov legemsbeskadigelse, i tråd med utviklingen ellers og lovgivers ønsker.

Man ser at det har blitt en skjerping av straffnivået etter lovendringen i 2010, men også en gradvis skjerping før dette. Det er imidlertid en kraftigere skjerping etter 2010. Det er tydelig at domstolene legger vekt på at lovgiver ville at det skulle skje en skjerping av straffnivået, og det henvises til forarbeidene ofte ved spørsmål om straffutmåling. Straffenivået i de ulike sakene varierer mye i de ulike sakene, men man kan ikke sammenligne to saker tilfeldig. Man må prøve å finne to saker som er mest mulig parallelle og se på straffutmålingen i begge sakene, deretter kan man se på utviklingen av straffutmålingen over en viss tid.

Det er vanskelig å spå hvilken betydning den nye straffeloven vil få for straffutmåling i forhold til den gjeldende. Fordi straffeloven av 1902 ble endret for å samsvare mer med den nye straffeloven av 2005 er det nærliggende å tro at det ikke vil skje et markant hopp i straffutmålingen, men fordi det fortsatt er usikkert akkurat når den nye straffeloven vil trå i kraft kan dagens straffutmålingspraksis utvikle seg mer enn den allerede har gjort. Hvordan rettspraksis vil samsvare med den nye straffeloven når den en gang i fremtiden trår i kraft er vanskelig å spå. Dersom ikraftsettingen tar lengre tid enn antatt kan det gi grunn til å endre både gjeldende straffelov og straffeloven av 2005 for at disse skal samsvare med utviklingen i rettspraksis og lovgivers ønsker. På det tidspunktet straffeloven 2005 trår i kraft vil domstolene mest sannsynlig fortsette utviklingen av straffnivået. At det skjer et merkbart hopp i straffnivået ved anvendelse av den nye loven er etter min mening lite sannsynlig. Det er mer sannsynlig at domstolene fortsetter skjerpingen av straffnivået over tid. Hvor bratt denne utviklingen vil være er det kun tiden som vil vise.

Fordi strl. 2005 § 274 om grov kroppsskade har egne skjerpende omstendigheter vil det være naturlig å tro at domstolene tar utgangspunkt i disse ved vurderingen av om kroppsskaden er grov, og deretter anvender strl. 2005 § 77 fordi dette er en generell bestemmelse. I de tilfeller en skjerpende omstendighet etter strl. 2005 § 77 er oppfylt og denne ikke er nedfelt i strl. 2005 § 274 kan kroppsskaden fortsatt karakteriseres som grov da listen over skjerpende momenter i strl. 2005 § 274 ikke er uttømmende. I tillegg kan strl. 2005 § 77 heve straffen for kroppsskade etter strl. 2005 § 273. Strl. 2005 § 273 inneholder ikke bestemmelser om skjerp-

---

³⁰³ Se punkt 2.2.1.

ende momenter eller ulike straffalternativ. Dens maksimumsstraff er seks års fengsel, men innenfor denne rammen står domstolene fritt til å vurdere straffastsettelsen. Bestemmelsen har ingen gradering av ulike skadefølger slik som strl. 1902 § 229.

Nøyaktig hvilke momenter i den nye straffeloven som kunne ha blitt vektlagt i de ulike dommene jeg har gjennomgått ovenfor, kan man ikke si noe sikkert om. På dette tidspunktet er det kun spekulasjoner. Særlig i de tilfeller der det dreier seg om mer generelle momenter er det vanskelig å spekulere i deres anvendelse. Men fordi de skjerpende momentene i den nye straffeloven er et produkt av rettspraksis er det i det minste grunn til å tro at de vil bli anvendt ofte i fremtiden.

Det er etter min mening sannsynlig at domstolene vil fortsette å gi samfunnsstraff i de tilfeller retten anser at denne reaksjonen er til det beste både for tiltalte og allmennheten ellers. Domstolene må fortsatt vurdere ulike alders- og rehabiliteringshensyn i framtiden. Om de vil skjerpe terskelen for samfunnsstraff er usikkert, men med tanke på utviklingen av straffenivået ellers ved voldslovbrudd er det sannsynlig. Det er kun to dommer i tidsrommet fra 2004 til 2014 der samfunnsstraff har blitt anvendt, men begge dommene omhandlet forhold som var begått før lovendringen.

Det er flere dommer som tar hensyn til utviklingen av straffeutmålingspraksis gjennom rettspraksis. Noen henviser også til forarbeidene og lovgivers ønsker om høyere straffer, for eksempel Rt. 2010 s. 995³⁰⁴ og Rt. 2014 s. 8³⁰⁵. Dette viser at også domstolene ønsker en skjerping av straffene for slike forbrytelser som er tema i denne oppgaven. På grunn av dette, samt at vold fortsatt er et utbredt problem i samfunnet, er det naturlig at domstolene vil fortsette å skjerpe straffene også for fremtiden, både for handlinger som blir dømt etter straffeloven av 1902 og etter straffeloven av 2005 når den trår i kraft.

---

³⁰⁴ Se punkt 2.2.3.

³⁰⁵ Se punkt 2.2.2.

4 Litteraturliste

4.1 Lover

LOV-1814-05-17

Kongeriget Norges Grundlov

LOV-1902-05-22-10

Almindelig Borgelig Straffelov

LOV-1999-05-21-30

Den europeiske menneskerettskonvensjonen

LOV-2005-05-20-28

Lov om straff

4.2 Rettspraksis

Rt. 2004 s. 804

Rt. 2004 s. 1355

Rt. 2005 s. 941

Rt. 2005 s. 1634

Rt. 2006 s. 1447

Rt. 2007 s. 616

Rt. 2007 s. 1172

Rt. 2007 s. 1465

Rt. 2007 s. 1473

Rt. 2008 s. 696

Rt. 2009 s. 1412

Rt. 2009 s. 1423

Rt. 2010 s. 995

Rt. 2010 s. 1324

Rt. 2012 s. 1322

Rt. 2013 s. 516

Rt. 2013 s. 1537

Rt. 2014 s. 8

4.3 Forarbeider

Ot.prp.nr. 79 (1988-1989)

Om endringer i straffeloven og straffeprosessloven m.m (skjerpete strafferammer for voldsforbrytelser, straff for innførsel av pornografi, styrking av domstolenes fagkyndighet i saker om økonomisk kriminalitet, raskere behandling av straffesaker m.m)

NOU 2002:4 s. 465

Ny straffelov. Straffelovkommisjonens delutredning VII

Ot.prp.nr. 90 (2003-2004)

Om lov om straff (straffeloven)

Ot.prp.nr. 8 (2007-2008)

Om lov om endringer i straffeloven 20. mai 2005 nr. 28 mv. (skjerpende og formildende omstendigheter, folke- mord, rikets selvstendighet, terrorhandlinger, ro, orden og sikkerhet, og offentlig myndighet)

Ot.prp.nr. 22 (2008-2009)

Om lov om endringer i straffeloven 20. mai 2005 nr 28 (siste delproposisjon – slutføring av spesiell del og til- pasning av annen lovgivning)

Prop. 97 L (2009-2010)

Endringer i straffeloven 1902 mv. (skjerping av straffen for drap, annen grov vold og seksuallovbrudd)

Prop. 131 L (2012-2013)

Endringer i straffeloven 1902 og straffeloven 2005 mv. (forberedelse av terror m.m.)

4.4 Litteratur

J. Andenæs (2008)

Andenæs, Johs. *Spesiell strafferett og formuesforbrytel- sene*. Samlet utgave ved Kjell V. Andorsen. 3. Opplag (2011). Oslo, 2008.

M. Matningsdal (2010)

Matningsdal, Magnus. *Norsk spesiell strafferett*. 1. utg. Bergen, 2010.

4.5 Juridisk teori

M. Matningsdal (2013)

Matningsdal, Magnus. *Norsk lovkommentar*. Gyldendal Rettsdata, 2013.